

D O M
(uddrag)

Afsagt den 15. juni 2018 af Østre Landsrets 24. afdeling

(landsdommerne Ole Dybdahl, Tine Vuust og Morten Christensen)

24. afd. nr. B-3448-14:

1) Inge Genefke og Bent Sørensens Antitortur Støttefond som mandatar for [sagsøger 1]

2)-23): andre sagsøgere

(advokat Christian F. Jensen, besk., for sagsøgerne 2 til 15 og 17 til 23,

og advokat Christian Harlang for så vidt angår sagsøgerne 1 og 16 samt

den del af sagen, hvori der ikke er dækning under den meddelte fri proces)

mod

Forsvarsministeriet

(advokat Peter Biering)

...

1. SAGENS BAGGRUND OG PARTERNES PÅSTANDE

Denne sag angår spørgsmålet om, hvorvidt sagsøgerne har krav på godtgørelse som følge af *dels*, at de i forbindelse med en militær operation i Irak den 25. november 2004 (operation Green Desert), hvori deltog blandt andre danske soldater, angiveligt blev udsat for tortur og inhuman behandling ved deres tilfangetagelse og den efterfølgende screening på militærbasen Shaiba Log Base samt under den efterfølgende periode i de irakiske myndigheders varetægt, *dels* at deres rettigheder efter Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6 er blevet krænket i forbindelse med denne retssag.

Endvidere ønsker sagsøgerne Forsvarsministeriet dømt til at foranledige gennemført en særskilt undersøgelse af, om den danske stat er ansvarlig for den påståede tortur.

Sagsøgerne, 1) Inge Genefke og Bent Sørensens Antitortur Støttefond som mandatar for [sagsøger 1] og [sagsøgerne 2)-23)] har endeligt nedlagt følgende påstande:

Påstand 1:

Sagsøgte, Forsvarsministeriet, tilpligtes til hver af sagsøgerne at betale 120.001 kr. med procesrente af 60.001 kr. fra sagens anlæg, af 39.999 kr. fra den 26. juni 2017 og af 20.001 kr. fra den 10. oktober 2017.

Påstand 2:

Forsvarsministeriet tilpligtes at anerkende, at ministeriet har pligt til at foranledige en effektiv, officiel, uafhængig og særskilt undersøgelse af, om sagsøgerne 1-23 har været udsat for tortur eller umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf som følge af sagsøgtes handlinger og/eller undladelser, jf. statens undersøgelsesforpligtelser ifølge den europæiske menneskerettighedskonventions artikel 3, jf. artikel 1, der ved lov nr. 285 af 1992 er inkorporeret som en del af national dansk ret.

Over for Forsvarsministeriets påstand om afvisning af påstand 2 har sagsøgerne nedlagt påstand om, at dette proceskrav fremmes til pådømmelse i materien.

Forsvarsministeriet har over for påstand 1 påstået frifindelse og over for påstand 2 påstået afvisning, subsidiært frifindelse.

Sagsøgernes påstand er opgjort således:

Tort, erstatning m.v.	90.000 kr.
Art. 6-krænkelser	30.001 kr.

Det bemærkes, at der under sagen ikke er opgjort noget økonomisk tab for sagsøgerne, og at kravene på 90.000 kr. for hver af sagsøgerne relaterer sig til den tort, som sagsøgerne påstår at have lidt under og i tiden efter operation Green Desert.

Sagsøgerne har haft delvis fri proces under sagen, jf. nedenfor i afsnit 2.13 om sagens behandling i Østre Landsret.

...

6. LANDSRETTENS BEGRUNDELSE OG RESULTAT

6.1 Den retlige ramme for bedømmelse af sagsøgernes krav om tortgodtgørelse for tortur og inhuman behandling

Efter afslutningen af Irakkrigen og afsættelsen af Saddam Hussein i foråret 2003 var Irak besat af internationale koalitionsstyrker. Danmarks deltagelse heri hvilede overordnet set på FN's Sikkerhedsråds resolutioner, og det danske militær blev med Folketingets samtykke i medfør af Grundlovens § 19, stk. 2, indsat i ni hold fra 2003 til 2007.

Frem til magtoverdragelsen den 28. juni 2004 blev Irak administreret af Coalition Provisional Authority (CPA), hvis administrator, Paul Bremer, udstedte en række retsakter, som ifølge CPA reg. 1 havde status af lov. Den 27. juni 2004 udstedte CPA's administrator revideret CPA order nr. 17, der blandt andet regulerede koalitionsstyrkernes retlige immunitet og de irakiske myndigheders kompetence i forhold til koalitionsstyrkerne og disses personel efter magtoverdragelsen. CPA order nr. 17 indeholdt endvidere i section 18 en bestemmelse om behandlingen af civile erstatningskrav fremsat over for blandt andet koalitionsstyrkerne, der er begrundet i ansvarspådragende handlinger eller undladelser udvist af styrkerne eller deres personel.

I perioden op til den 25. november 2004 var regeringens udsendelse af danske militære styrker til Irak hjemlet ved folketingsbeslutning B 213 af 2. juni 2004. Folketinget meddelte ved beslutning B 42 af 25. november 2004 samtykke til fortsat dansk bidrag til den multinationale sikringsstyrke i Irak. I bemærkningerne til beslutningsforslaget blev det over for Folketinget oplyst, at forsvarets personel under udsendelsen ville være omfattet af CPA order nr. 17 vedrørende statusforhold, og at det danske bidrag til den multinationale sikringsstyrke i Irak – som alle øvrige udenlandske tropper – ville være undergivet folkeretten, herunder den humanitære folkeret. Den multinationale sikringsstyrkes mandat i hen-

hold til Sikkerhedsrådets resolutioner 1511 og 1546 ophørte med udgangen af 2008, jf. herved FN's Sikkerhedsråds resolution 1790 fra 2007. Efter det for landsretten oplyste lægges det til grund, at den reviderede CPA order nr. 17 forblev i kraft, indtil ophøret af den multinationale sikringsstyrkes mandat. Der er ikke for landsretten fremkommet oplysninger om, at CPA order nr. 17 efterfølgende er blevet ændret eller ophævet med virkning for allerede indtrådte skader m.v.

Sagsøgernes krav om godtgørelse for tort rejser indledningsvist spørgsmålet om, hvorvidt det er en betingelse for at indgå i en bedømmelse af kravenes berettigelse, at Forsvarsministeriet har udøvet jurisdiktion over sagsøgerne, idet Forsvarsministeriet navnlig hæfter sig ved, at overgrebene mod de civile irakiske sagsøgere påstås at være begået i Irak efter magtoverdragelsen og i givet fald altovervejende af irakiske soldater eller politifolk.

Forsvarsministeriet har under sagen for landsretten anført, at bestemmelserne i bilag 1 til Forsvarskommandoens direktiv for Dancon/Irak i punkt 6 om håndtering af erstatningskrav fra lokale borgere finder anvendelse i tilfælde, hvor danske soldater i Irak eksempelvis er kommet til at ødelægge afgrøder eller har forårsaget et trafikuheld. Betingelsen om jurisdiktion er ifølge Forsvarsministeriet imidlertid relevant i en situation som den foreliggende, hvor de danske styrker ifølge ministeriet ikke har udøvet offentlig myndighed ved at have sagsøgerne i varetægt og ikke "har foretaget sig et eller andet", men alene har udført en selvstændig operation med henblik på at støtte gennemførelsen af en irakisk operation.

Hertil bemærker landsretten, at det i den reviderede CPA order nr. 17, der som anført ovenfor har status af lov i Irak, i section 18 er bestemt, at blandt andet tredjemands erstatningskrav for personskade på grund af multinationale styrkers handlinger eller undladelser – for så vidt der ikke er tale om krav, der udspringer af militæroperationer – skal fremsættes over for og behandles af den troppebidragydende nations myndigheder i overensstemmelse med dette lands love, regler og procedurer. Der er – når bortses fra undtagelsen om militæroperationer – ikke i bestemmelsen skelnet mellem forskellige typer af skade, skadegørende handlinger eller undladelser, således som dette er forudsat i den af Forsvarsministeriet fremførte betingelse om udøvelse af jurisdiktion, der skulle gælde for situationer som den foreliggende, men ikke f.eks. for færdselsuheld med personskade til følge.

Bestemmelsen i CPA order nr. 17 om håndtering af civile erstatningskrav er indarbejdet i punkt 6 i Forsvarskommandoens direktiv for Dancon/Irak, bilag 1 om juridiske aspekter af

Danmarks deltagelse i den multinationale sikringsstyrke, og i direktivets punkt 6.3 er det under ”juridiske forhold” anført, at det fremgår af CPA order nr. 17, at de multinationale styrker skal respektere irakisk lovgivning, skikke og sædvaner. Bestemmelserne i det juridiske bilags punkt 6 skelner heller ikke – når bortses fra undtagelserne for ”operativ nødvendighed” og ”kamprelateret skade” – mellem forskellige typer af skade, skadegørende handlinger eller undladelser.

Den fortsatte tilstedeværelse af dansk militær i Irak efter magtoverdragelsen den 28. juni 2004 har således fundet sted under den betingelse, at Danmark i sin egenskab af troppebidragydende nation ville overholde blandt andet CPA order nr. 17, hvilket også må anses for forudsat i bemærkningerne til beslutningsforslag B 42 fremsat den 4. november 2004, hvori der vedrørende statusforhold henvises til CPA order nr. 17.

Bestemmelserne i CPA order nr. 17 om immunitet og håndtering af tredjemands erstatningskrav må ses i lyset af den særlige situation, der bestod på dette tidspunkt derved, *at* egentlige kamphandlinger var afsluttet, jf. allerede bemærkningerne til beslutningsforslag B 165, *at* den multinationale sikringsstyrkes tilstedeværelse på den suveræne stat Iraks territorium navnlig beroede på anmodningen herom fra den midlertidige irakiske regering, og *at* tredjemands erstatningskrav vedrørende danske styrkers skadevoldende handlinger eller undladelser i Irak uden for tilfælde omfattet af krigens love – i mangel af anden overenskomst – ville have skullet behandles af irakiske myndigheder efter irakisk lov. Bestemmelserne udgør således en regulering til afbalancering af på den ene side de troppebidragydende nationers behov for udstrakt, men ikke absolut immunitet under den fortsatte tilstedeværelse i landet og på den anden side hensynet til, at lokale borgeres eventuelle erstatningskrav på grund af skader m.v. påført af den multinationale sikringsstyrke, som ikke udspringer af lovlige handlinger eller undladelser efter krigens love, ikke gøres illusoriske i kraft af bestemmelserne om immunitet.

Formålet med reguleringen og hensynet til den praktiske anvendelighed af bestemmelsen om håndtering af tredjemands erstatningskrav tilsiger endvidere, at skadelidte – uden at skulle være afhængig af folkeretlig indgriben fra den irakiske regerings side til håndhævelse af bestemmelsen – kan påberåbe sig denne umiddelbart over for den ansvarlige troppebidragydende nations myndigheder. Dette støttes af forklaringen fra [KØB], der var militærjurist på hold 4 under udsendelsen til Irak i 2004-2005, om, at han ville have sagsbehandlet en anmodning om erstatning fra de 23 irakere i sagen, hvis de havde rejst et krav

over for bataljonen, sammenholdt med kompetencebestemmelserne vedrørende forsvarsmyndighederne i Danmark ifølge punkt 6 i det juridiske direktiv.

Landsretten finder på denne baggrund, at det retsgrundlag, der blev etableret vedrørende Danmarks styrkebidrag til den multinationale sikringsstyrke i Irak efter magtoverdragelsen den 28. juni 2004, og som må anses for accepteret af Folketinget, indeholder en bestemmelse om lovvalg og værneting, som sagsøgerne i forhold til de danske myndigheder kan støtte ret på, hvorefter sagsøgernes krav skal behandles af danske myndigheder efter dansk ret. Forsvarsministeriet har ikke under sagen gjort gældende, at sagsøgernes krav er omfattet af de objektive ansvarsfrihedsgrunde om ”operativ nødvendighed” eller ”kamprelateret skade”, i hvilken forbindelse landsretten da også bemærker, at de fremsatte krav om tortgodtgørelse udspringer af påståede overgreb i form af tortur m.v., og at Forsvarsministeriet under sagen har anført, at de danske styrker ”støttede de irakiske militære styrker med udøvelsen af politilignende virksomhed”.

Bestemmelsen om lovvalg og værneting ville ikke opfylde sit formål, såfremt henvisningen til dansk ret også anses for at omfatte eventuelle betingelser i eksisterende bestemmelser, hvorefter sagens tilknytningsmomenter til Irak skal tillægges afgørende betydning ved afgørelsen af, om den danske materielle regel finder anvendelse på sagens omstændigheder. Landsretten finder derfor, at der må bortses fra sådanne nationale betingelser, medmindre det af bestemmelseens ordlyd eller motivudtalelser dertil måtte fremgå, at det har været lovgivers intention, at den mellemfolkelige ordening ikke skal respekteres.

For så vidt angår anvendelsen af den materielle beskyttelse i EMRK artikel 3, der er inkorporeret i dansk ret, finder landsretten derfor ikke anledning til at overveje, hvorvidt de territoriale betingelser i konventionens jurisdiktionsbestemmelse i artikel 1 måtte være opfyldt.

Sagsøgernes krav om godtgørelse for tort skal således bedømmes efter dansk rets almindelige erstatningsregler om offentlige myndigheders erstatningspligt, jf. også Højesterets dom af 27. juni 2013 (UfR 2013, s. 2696), under samtidig hensyntagen til EMRK artikel 3 og i øvrigt efter erstatningsansvarslovens § 26 eller princippet deri. Det bemærkes herved, at overtrædelse af EMRK artikel 3 giver ret til godtgørelse, såfremt dette ville følge af EMRK artikel 41, jf. herved artikel 13 og Højesterets domme af 24. juni 2011 (UfR 2011, s. 2695) og 21. juni 2017 (UfR 2017, s. 2929).

Landsretten finder – støttet på almindelige erstatningsretlige principper om ansvar for medvirken til skadegørende handlinger – at der ikke som anført af Forsvarsministeriet gælder en lempeligere ansvarsnorm i denne sag om dansk bistand til en irakisk operation blandt andet med henblik på anholdelse af civile irakere end den ansvarsnorm, der er fastlagt i Højesterets dom gengivet i UfR 2013, s. 2696, hvor danske styrker havde haft en afghansk statsborger i deres varetægt efter anholdelse.

Vurderingen af, om Forsvarsministeriet ved bataljonens deltagelse i operation Green Desert er ifaldet ansvar over for sagsøgerne for den behandling, de angiver at være blevet udsat for, beror således i første række på, om de danske soldater eller britiske soldater under dansk kommando har begået overgreb mod sagsøgerne, og en samlet bedømmelse af, om der i forbindelse med planlægningen af og deltagelsen i operation Green Desert i øvrigt har været noget at bebrejde ministeriet, underordnede myndigheder eller bataljonen, herunder særligt om man vidste eller burde havde vidst, at der ved gennemførelse af operationen bestod en reel risiko for, at tilbageholdte ville blive udsat for tortur m.v. i irakisk varetægt i tiden efter operationens afslutning.

6.2 Resultatet af bevisførelsen

Bevisførelsen under sagen har vedrørt en række forhold, som ikke har haft betydning for landsrettens vurdering af sagen, men som parterne har været uenige om og har tillagt stor vægt. Sagen indeholder herudover et betydeligt faktum, og der har for landsretten været en omfattende umiddelbar bevisførelse i form af parts- og vidneforklaringer. Landsretten har på denne baggrund fundet det hensigtsmæssigt nedenfor at sammenfatte resultatet af den samlede bevisførelse. ...

6.2.1 Oplysninger om irakiske styrkers behandling af civile frem til august 2004

Hærens Operative Kommando havde forud for udsendelsen af hold 4 modtaget indberetning af 3. april 2004 fra den danske bataljon, hold 3, om en skudepisode den 23. marts 2004 i det daværende danske ansvarsområde. På baggrund af indberetningen og forklaringen fra [KB], der var militærjurist på hold 3, lægges det til grund, at skudepisoden involverede to officerer fra det irakiske politis specialstyrke (TSU), som havde misbrugt deres stillinger til at få iværksat en operation som led i et personligt hævntogt mod nogle bestemte personer.

Forsvarsministeriet, Forsvarskommandoen og Hærens Operative Kommando var endvidere bekendt med månedsrapporten for juni 2004 og rapport om fangebesøg den 23. juni 2004 fra hold 3, der indeholdt en beskrivelse af klager fra 11 indsatte i fængslet i Al Makil, og som gav anledning til opfølgende sagsbehandling i ministeriet, således som det fremgår af flere af sagens dokumenter og vidneudsagn fra militære vidner. Det fremgår af månedsrapportens punkt 2.2.7, at tre af de indsatte under den uvarslede inspektion havde klaget over astma eller hovedpine, hvilket de pågældende efter det oplyste modtog behandling for. Det fremgår videre, at den lokale dommer, som deltog i inspektionen, afviste tre af de øvrige otte klager som usande, og det bemærkes, at [KB] har forklaret, at dommeren var meget troværdig. [KB] har i den forbindelse endvidere forklaret, at dommeren sagde, at fire af fangerne løj, hvilket antal ligeledes er anført i melding af 7. juli 2004 fra Hærens Operative Kommando til Forsvarskommandoen vedrørende irakisk politis påståede brutalitet. Dette antal svarer imidlertid ikke til forklaringen fra [PLC], der var tjenestegørende i Forsvarskommandoen, om antallet (tre) og navnlig ikke de oprindelige angivelser i månedsrapporten, som landsretten lægger til grund. Ud af de fem tilbageværende fangeklager om mishandling, vold eller andre overgreb, som den lokale dommer ikke afviste som usande, vedrørte fire klager ifølge angivelserne i månedsrapporten forhold begået af politiet, mens det for en enkelt indsats vedkommende ikke fremgik, hvem der angiveligt havde begået overgrebene. På baggrund af [KB] forklaring må det dog antages, at også denne klage vedrørte politiets adfærd, og at de fem klager alle vedrørte lokalt politi – ikke politiets specialstyrke.

Som forklaret af [PLC] kunne han på det grundlag, der blev etableret, ikke afvise, at der i enkelte af tilfældene havde fundet overgreb sted, således som det også afslutningsvis blev anført af vidnet i e-mail af 16. juli 2004 til fuldmægtig [KGM] i Forsvarsministeriet.

[KB] bragte som forklaret af ham spørgsmålet om den hårdhændede behandling op på Legal Conference i Basra den 11. juli 2004, hvor en repræsentant for de britiske styrker og en repræsentant for de italienske styrker, begge formentlig militærjurister, var til stede. Der var enighed om, at der var tale om en generel problemstilling, således som der også er gjort bemærkning om i Forsvarsministeriets fortsatte notits af 16. juli 2004. Det må efter bevisførelsen lægges til grund, at den omhandlede problemstilling drejede sig om det lokale politis hårdhændede behandling.

Det lægges endvidere til grund, at hold 3 på den anden side også havde gennemført anmeldte fængselsbesøg i maj 2004, der ikke afdækkede kritisable forhold. Det bemærkes i den forbindelse, at [KB] har forklaret, at det var efterforskningsfasen og internering hos politiet, der indebar den hårdhændede behandling af fanger.

Landsretten finder ikke bevismæssigt belæg for, at der i Forsvarsministeriet, dets underordnede myndigheder eller på hold 3 på daværende tidspunkt var en viden, der med rimelighed lader sig sammenfatte med [KB]s generelle udtalelse til Dagbladet Information den 20. maj 2016, som han har vedstået for landsretten, om, at ”Gu’ vidste vi da, at fangerne blev torteret!”.

Der er ikke fremkommet oplysninger om, at de danske myndigheder eller hold 3 havde konkret kendskab til, hvorledes det irakiske militær eller det irakiske politis specialstyrke behandlede lokale irakere mistænkt for terrorisme eller mulige medlemmer af lokale væbnede oprørsstyrker.

6.2.2 Den missionsforberedende uddannelse af hold 4 og stabens forberedelse i øvrigt (tidligt forår 2004 til sommeren 2004)

Landsretten lægger efter de afgivne forklaringer om forsvarets missionsforberedende uddannelse til grund, at soldaterne på hold 4 – når bortses fra enkelte personer, herunder næstkommanderende i efterretningssektionen [JMP], der først tilgik holdet på et senere tidspunkt – inden udsendelsen til Irak deltog i missionsforberedende uddannelse, hvor de blandt andet blev undervist i krigens love, magtanvendelsesgrundlaget og Iraks kulturelle, religiøse og historiske forhold, herunder i et vist omfang de voldelige aspekter af det irakiske samfund indtil Saddam Husseins regimes fald, som blandt andre cheftolk [KK] har forklaret for landsretten. Efter bataljonschef [JD]s forklaring lægges det endvidere til grund, at chefgruppen blev undervist i demografiske, politiske og kulturelle forhold i Irak samt andre relevante emner, herunder også med briefing om sikkerhedspolitiske emner, og at han og den øvrige del af chefgruppen var på et besøg i den danske lejr i Irak i maj 2004 for at orientere sig om forholdene, hvor han mødtes med bataljonschefen for hold 3 og den britiske brigadechef. Det præcise indhold af informationer, som bataljonschefen eller andre på hold 3 under besøget måtte have givet til [JD] og dennes stab, er ikke belyst.

Det må efter bevisførelsen endvidere antages, at der i øvrigt tilgik staben på hold 4 forskellige informationer fra hold 3. [JH], der var stabschef på hold 4, har forklaret, at militærjuri-

sten og efterretningssektionen modtog rapporter fra hold 3, herunder om tilbageholdte, og at militærjuristen orienterede de andre i staben herom i det omfang, det var relevant. Efterretningsofficer [AKK] har forklaret, at de i efterretningssektionen ikke modtog informationer om tidligere fangeklager, ligesom militærjurist [KØB] ikke husker, at han skulle være blevet bekendt med sådanne oplysninger. [JD] har ligeledes forklaret, at han ikke tidligere har set hold 3's månedsrapport for juni 2004 med beskrivelsen af fangeklager, og [JH] har forklaret, at han ikke mindes at være blevet briefet om en rapport om klager fra fanger i Irak. Landsretten finder på denne baggrund ikke at kunne lægge til grund, at informationer om fangeklager tilgik hold 4 inden udsendelsen til Irak. Efter de afgivne vidneforklaringer – navnlig fra [JD], næstkommanderende [MAH], [JH], [AKK] og [KØB] – lægges det ligeledes til grund, at soldaterne ikke som en del af missionsforberedelsen blev undervist i eller orienteret om irakiske styrkers behandling af fanger.

Det lægges efter forklaringerne fra de militære vidner endvidere til grund, at de danske soldater på hold 4 inden udsendelsen var bekendt med indholdet af soldatens handle- og meldepligt, som efter det oplyste gik ud på, at man – hvis dette kunne ske uden at bringe egen sikkerhed i fare – skulle søge at gribe ind over for overgreb eller lignende begået mod civile og i øvrigt indberette hændelsen til nærmeste foresatte.

6.2.3 Den organisatoriske placering af hold 4 under den britiske brigade i Irak

Den danske bataljon, hold 4, ankom til Irak omkring midten af august 2004, idet dog enkelte personer som anført først ankom til den danske lejr på et senere tidspunkt. Hold 4 blev således udsendt til Irak efter magtoverdragelsen den 28. juni 2004.

På baggrund af punkt 2.6 i Forsvarskommandoens direktiv for Dancon/Irak og [JD]s forklaring lægges det til grund, at den danske bataljon, hold 4, organisatorisk var indplaceret i operativ kontrol under den sydøstlige Multinationale Division (MND (SE)), der havde delegeret den operative kontrol til den britiske 4. panserbrigade (4th Armoured Brigade) i Basraprovensen, hvilket dog ikke omfattede forhold vedrørende administration og logistik. På samme grundlag og henset til [MAH]s forklaring lægges det endvidere til grund, at den britiske brigade inden for rammerne af den operative kontrol kunne udstede befalinger til den danske bataljon, som [JD] herefter skulle sikre blev efterkommet, medmindre de ved befalingen pålagte opgaver måtte være i strid med hans beføjelser efter de danske Rules of Engagement eller ikke var sikkerhedsmæssigt forsvarlige.

I det danske MP-detachements End of Tour Report er under punkt 1 omtalt bataljens samarbejde med IPA. Landsretten lægger på grundlag af forklaringerne fra [JD], chef for MP-detachementet [PGK] og [MMJ] til grund, at IPA var civile politibetjente, som den danske bataljon samarbejdede med, men som var undergivet britisk kommando. Efter bevisførelsen må det endvidere lægges til grund, at IPA og Armour Group altovervejende var en og samme persongruppe bestående af politimentorer under britisk kommando. Det kan således ikke udelukkes, at det britiske militær havde indgået kontrakt med et privat firma om at stille politimentorer til rådighed for det britiske militær i Irak med henblik på at indgå i træning og uddannelse af de irakiske styrker, som briterne havde med at gøre, herunder i hvert fald det irakiske politis specialstyrke (TSU). Dette understøttes blandt andet af stationsleder [MS]s forklaring om, at han mødte de britiske politirådgivere, der var civile, privatansatte politibetjente.

6.2.4 Hold 4's ansvarsområde

Hold 4's ansvarsområde (AOR) blev med virkning fra den 31. august 2004 udvidet til at omfatte hele Basraprovensen bortset fra Shaibaområdet og Basra by, som lå i britisk ansvarsområde. Landsretten lægger efter bevisførelsen til grund, at tildelingen af dette ansvarsområde ikke indebar, at den danske bataljons ca. 500 soldater rent faktisk havde ansvaret for at opretholde ro og orden i hele området, der ifølge [JD]s og [MAH]s forklaringer er på størrelse med Jylland. Det har således formodningen imod sig, at den danske bataljon skulle være blevet pålagt et sådant ansvar, der i lyset af styrkebidragets størrelse må anses for uoverstigeligt. Landsretten finder, at koalitionsstyrkernes anvendelse af ansvarsområder først og fremmest tjente det formål på et geografisk plan at afgrænse forskellige militære enheders opgaver over for hinanden – i dette tilfælde den danske bataljons opgaver over for den britiske brigades opgaver i Basra by og Shaibaområdet og de øvrige koalitionsstyrkers opgaver i de provinser, der grænser op til Basra. Indholdet af de opgaver, som den danske bataljon skulle udføre inden for sit ansvarsområde, beroede derimod i første række på angivelserne heraf i de til grund for missionen liggende FN-resolutioner, folketingsbeslutningerne B 213 og B 42 og Forsvarskommandoens direktiv for Dancon/Irak. Der er heri ingen bestemmelser eller forudsætninger om, at den danske bataljon skulle have ansvaret for opretholdelse af sikkerheden i det tildelte ansvarsområde på samme måde som f.eks. en suveræn stats egne myndigheder. Den danske bataljon skulle efter magtoverdragelsen til den midlertidige irakiske regering derimod bidrage til og støtte de irakiske myndigheder i opretholdelsen af sikkerheden og medvirke til uddannelse og træning af det irakiske militær og det lokale politi.

6.2.5 Samarbejdet med de irakiske sikkerhedsstyrker (militæret, lokalt politi og politiets specialstyrke)

Den danske bataljon, hold 4, havde ikke kommando over irakiske styrker, idet bataljonen, som det fremgår af punkt 2.2, 4. afsnit, i Forsvarskommandoens direktiv for Dancon/Irak og er bekræftet af flere militære vidner, i tilfælde hvor operationer skulle gennemføres i særlig tæt koordination med det irakiske militær (ING), måtte betjene sig af principperne bag begrebet ”coordinating authority”. Coordinating authority giver ifølge de afgivne forklaringer herom og NATO Glossary of Terms and Definitions, AAP-06(2013), ikke ret til at udstede ordrer. I overensstemmelse med forklaringen fra [KP], der er chef for operationsstaben i Værnsfælles Forsvarskommando, lægges det endvidere til grund, at denne kompetencefordeling under hold 4’s mission i Irak ikke stod til at ændre af bataljonschefen eller den enkelte soldat.

Som adskillige af de afhørte militære vidner har forklaret, var en af opgaverne for den danske bataljon at bidrage til træning og uddannelse af det lokale politi (IPS) og det irakiske militær. Landsretten finder det på baggrund af blandt andet [JD]s og [PGK]s forklaringer og stabens End of Tour Report, punkt 3.1.4-3.1.5, godtgjort, at bataljonens spejdereskadron og panserinfanterikompani havde fået til opgave at uddanne henholdsvis det irakiske militærs 601. bataljon og 602. bataljon, mens den danske bataljons militærpoliti skulle støtte det lokale politi. Det fremgår af MP-detachementets End of Tour Report, at militærpolitiets styrke på 23 mand dækkede sektor 1, 2, 4 og 5, og at det var et meget stort geografisk område med 21 stationer og godt 5.000 irakiske politibetjente, hvilket antal er bekræftet af [PGK] for landsretten.

Der blev i forbindelse med træningen og uddannelsen af irakiske sikkerhedsstyrker løbende afholdt møder på ledelsesniveau og lavere niveau mellem den danske bataljon og de irakiske sikkerhedsstyrker. Den danske bataljon havde således blandt andet som forklaret af operationsofficer [AL] ugentlige møder med efterretningsofficerer i den irakiske 601. og 602. bataljon, ligesom den danske bataljon sammen med de irakiske styrker udførte fælles patruljer, etablering af checkposter m.m., som indgik i bataljonens træning og uddannelse af militærets og politiets personel. Efter de afgivne forklaringer fra militære vidner sammenholdt med formålet med bataljonens tilstedeværelse i Basraprovinsen lægger landsretten til grund, at hold 4 i et vist omfang underviste det lokale politi blandt andet i håndtering af tilbageholdte under anvendelse af princippet om mindst mulig magtanvendelse. Dette

støttes således af forklaringerne fra [PGK], militær politisergent [DDK] og [JTA] samt af MP-detachementets End of Tour Report, punkt 1. Om end det efter [DDK]s forklaring og End of Tour Report, punkt 1, må lægges til grund, at dette uddannelsesforløb formentlig først blev indledt efter operation Green Desert, finder landsretten det sandsynligt, at man i den danske bataljon allerede forud for operationen var bekendt med de forhold hos det lokale irakiske politi, der bevirkede, at sådan uddannelse fremstod som et relevant tiltag. Endvidere har [KØB] for landsretten forklaret, at han vil tro, at de danske soldater i undervisningen af irakiske soldater videreførte princippet om, at tilbageholdte skulle behandles humant og værdigt.

Landsretten lægger til grund, at hold 4 ikke eller kun i begrænset omfang forud for operation Green Desert havde samarbejdet med politiets specialstyrke (TSU), der hørte under det britiske ansvarsområde og blev trænet af de britiske styrker. Det lægges efter bevisførelsen endvidere til grund, at den danske bataljon ikke samarbejdede med den enhed, der i sagen er omtalt som "Serious Crime Unit", og som i øvrigt er ubelyst.

Den danske bataljon befattede sig generelt ikke med forholdene i Basra by, der som anført lå i det britiske ansvarsområde. Ingen af de danske soldater på hold 4 var på noget tidspunkt på besøg i den fængselsfacilitet i Basra by, der er omtalt som Al Jamiat og Al-Shu'oon, og hvor "Serious Crime Unit" angiveligt hørte til. Der foreligger heller ingen oplysninger om, at nogen på hold 4 havde hørt herom forud for operation Green Desert. Det må ligeledes lægges til grund, at soldaterne på hold 4 heller ikke i øvrigt havde ærinde i fængsler eller på politistationer i Basra by.

6.2.6 Opfattelsen på hold 4 af de irakiske sikkerhedsstyrker

Det kan efter bevisførelsen lægges til grund, at det var den almindelige opfattelse på hold 4, at det lokale politi generelt var ret dårligt uddannet og udrustet og de dårligste i sammenligning med den irakiske 601. og 602. bataljon og politiets specialstyrke (TSU), at 601. og 602. bataljon var bedre uddannet og udrustet end det lokale politi, ligesom de var mere villige til at lære, og at politiets specialstyrke fremstod mere professionelt og trænet end de førnævnte enheder. Der var endvidere en oplevelse af, at det lokale politi kunne være upålideligt, som det også fremgår af stabens End of Tour Report, punkt 3.1.5.

Navnlig henset til forklaringen fra [MS], der var næstkommanderende i MP-detachementet på hold 4, og som havde været på besøg på de lokale politistationer, og de i øvrigt forelig-

gende oplysninger om forholdene i Irak lægges det til grund, at fængselsceller på de lokale politistationer, som det danske militærpoliti besøgte, var af lavere standard end fængselsceller i Danmark. Det lægges på baggrund af forklaringerne fra [BLL], chef for spejdereskadronen [ABO] og [MS] endvidere til grund, at faciliteterne for indsatte i sådanne fængselsceller efter danske standarder ofte var uhumske. Landsretten bemærker i denne forbindelse, at forholdene i to centrale civile fængsler, Al Makil og Al Meena, i Basra by, som er beskrevet i hold 3's månedsrapport for maj 2004, og hvorom [KB] for landsretten har afgivet forklaring, sandsynligvis var uændrede, mens hold 4 var udsendt til Irak, og at der formentlig som forklaret af [KB] også var andre irakiske fængsler, hvor indsatte i større antal delte celle.

Ingen af de afhørte militære vidner har – når bortses fra visse af vidnernes forklaringer om forløbet under operation Green Desert, jf. herom nedenfor – for landsretten berettet om episoder, hvor de overværede, at de irakiske sikkerhedsstyrker begik overgreb eller udøvede vold eller lignende mod civile. Adskillige vidner, herunder [JD], [KØB], [PGK], [DDK], militær politisergent [TR], militær politisergent [JRK], næstkommanderende i spejdereskadronens 1. deling [NHK] og delingsfører for spejdereskadronens 3. deling [JHB], har enten direkte bekræftet, at de ikke overværede overgreb under udsendelsen til Irak, eller forklaret sig på en måde, der må forstås således.

Heroverfor står, at adskillige vidner, således [KØB], presse- og informationsofficer [PER], sprogofficer [JMH], [MJ], [MV], [BLL], [DDK] og [BJ], har forklaret eller bekræftet, at der blandt de danske soldater blev snakket, gjort antagelser eller lignende om, at man som civil iraker risikerede at blive udsat for overgreb eller anden hårdhændet behandling, hvis man kom i de irakiske styrkers varetægt, idet [DDK]s udsagn herom dog alene retter sig mod det lokale politi. [AKK] har ligeledes forklaret, at det var almen kendt i den danske bataljon, at der var risiko for mishandling af fanger i irakiske fængsler. Udsagnene er fremkommet fra personer med forskellig rang, placering og opgaver i den danske bataljon, herunder fra personer der var ude i felten. Særligt den omstændighed, at [KØB], der indgik i [JD]s stab som militærjurist med ansvar for de juridiske aspekter af missionen, har forklaret om sådan snak, understøtter, at der således blandt en ikke ubetydelig andel af de danske soldater på hold 4 blev talt om eller reflekteret over risikoen for, at lokale kunne blive udsat for overgreb eller lignende af de irakiske styrker. Landsretten bemærker i denne forbindelse også, at [KB], der var udsendt på hold 3, tilsvarende har forklaret, at befolkningen

vidste, at man kunne komme ud for en meget hårdhændet behandling, der kunne antage karakter af tortur, hvis man kom i det lokale politis varetægt.

Vidneudsagnene herom har i et vist omfang endvidere inddraget Iraks anderledes kultur og voldelige fortid under Saddam Hussein. Således har eksempelvis cheftolk [KK] forklaret om en generel drøftelse med øvrige sprogofficerer inden udsendelsen om, ”at samarbejdet med irakiske sikkerhedsstyrker i et land, der var gennemsyret af en kultur, hvor overgreb forekom, indebar en risiko for, at civile blev mishandlet”. Betydningen af Iraks ikke fjerne voldelige fortid understøttes af bemærkningen i udkast til rapport i Forsvarskommandoens Irak-undersøgelse (IRTOT-rapporten) om, at ”Iraks fortid har betydet, at den danske opgaveløsning foregik i en ”hård og kontant” kultur, der var præget af etnisk og religiøs betinget favorisering og forfølgelse af egeninteresser fra såvel borgeres som myndighedspersoners side”. Henset til denne vurdering i udkastet til IRTOT-rapporten og efter [AKK]s og [KK]s forklaringer lægger landsretten endvidere til grund, at der forekom tilfælde, hvor det fremstod som en risiko, at de irakiske styrker i samarbejdet med bataljonen kunne have skjulte dagsordener.

Der er ikke fremkommet oplysninger om, at man på hold 4 havde konkret kendskab til, hvorledes det irakiske militær eller det irakiske politis specialstyrke behandlede lokale irakere mistænkt for terrorisme eller mulige medlemmer af lokale væbnede oprørsstyrker.

6.2.7 Principper for hold 4's eventuelle tilfangetagelser og håndtering af fanger

Det lægges efter bevisførelsen til grund, at hold 4 så vidt muligt skulle afholde sig fra tilfangetagelser. Eventuel dansk tilfangetagelse af lokale var undergivet de særlige betingelser og procedurer, som er beskrevet i direktivet for magtanvendelse, herunder at sådanne tilbageholdte som forklaret af [JRK], der var militærjurist i Forsvarskommandoen, ikke måtte overgives til irakiske myndigheder på grund af risikoen for dødsstraf. Efter [JRK]s forklaring om baggrunden for udarbejdelsen af Forsvarskommandoens direktiv for Dancon/Irak og tidligere ambassadør [TG]s forklaring om sin samtale med den irakiske justitsminister, Malik Dohan Al-Hassan, som tilkendegav, at man ikke kunne undgå indførelse af dødsstraf i Irak, lægger landsretten til grund, at dødsstraf blev genindført i Irak før udstedelsen den 1. september 2004 af Forsvarskommandoens direktiv for Dancon/Irak.

Irakernes håndtering af egne fanger, der ikke er omtalt i Forsvarskommandoens direktiv for Dancon/Irak, blev – med forbehold for soldatens handle- og meldepligt – i øvrigt anset

for et rent irakisk anliggende efter magtoverdragelsen. Der var således navnlig ikke fastlagt bestemmelser om, at den danske bataljon skulle føre tilsyn med sådanne fanger i irakiske fængsler inden for det danske ansvarsområde.

Det følger endvidere af punkt 19, 2. afsnit, i magtanvendelsesdirektivet, at ved opgaveløsning i samarbejde med irakiske sikkerhedsstyrker, hvor disse foretog anholdelse, skulle denne betragtes som en selvstændig irakisk anholdelse og dermed ikke en overdragelse af tilbageholdte fra danske styrker til irakiske myndigheder.

6.2.8 Sikkerhedssituationen i det sydlige Irak i efteråret 2004

Det fremgår af Forsvarets Efterretningstjenestes trusselsvurderinger i bemærkningerne til såvel beslutningsforslag B 213 som B 42, at truslen for angreb mod danske styrker og terrortruslen vurderedes som høj i det sydlige Irak. På baggrund af forklaringerne fra tidligere forsvarschef [JH], [JD], [MAH], [AKK], chef for operationssektionen [VKK], [JB] og [ABO] samt månedsrapporterne for september og oktober 2004 og stabens End of Tour Report punkt 2.1 lægges det til grund, at sikkerhedssituationen i den sydlige del af Basraprovinen i efteråret 2004 var forværret blandt andet med et stigende antal vejsidebomber i området og tilfælde af mindre raketangreb ind over Shaiba Log Base, hvor bataljonens lejr, Camp Danevang, var placeret.

6.2.9 Planlægningen af operation Green Desert

6.2.9.1 Den indledende fase i planlægningen

Landsretten lægger efter bevisførelsen til grund, at en repræsentant for det irakiske militærs 602. bataljon i november 2004 mundtligt – formentlig over for forbindelsesofficer [AL] som forklaret af [VKK] – anmodede om den danske bataljons støtte til at gennemføre en ”search and arrest” operation mod et antal mål i og omkring Az Zubayr i Basraprovinen. Byen lå omkring fem kilometer fra den danske lejr. Efter [KK]s forklaring lægges det endvidere til grund, at den irakiske 602. bataljon efter at være blevet anmodet herom ca. to uger før operation Green Desert fremkom med en skriftlig, udateret efterretningsrapport på arabisk, som vidnet herefter oversatte til dansk. Rapporten omhandler to mål (Cyan 4 a og b samt Cyan 3) ud af de fire mål, der indgik i den senere planlagte ”search and arrest” operation.

På baggrund af [KK]s forklaring lægges det endvidere til grund, at den irakiske efterretningsofficer, som præsenterede den danske bataljon for efterretningsoplysninger vedrøren-

de målene, var en unavngiven officer, der ikke er identisk med major Hassan, som blandt andre [AL] har omtalt og vurderede var troværdig. Det lægges endvidere til grund, at [AKK] vurderede, at efterretningsofficeren fremstod utroværdig, herunder fordi efterretningsofficeren under en køretur med blandt andre vidnet ikke var i stand til at udpege målne på stedet som også forklaret af [AN], der var kaptajn i operationssektionen. Landsretten finder det endvidere godtgjort, at [AKK] gav udtryk herfor i hvert fald over for [KK] og sandsynligvis også over for andre medlemmer af [JD]s stab på et af de indledende stabsmøder vedrørende planlægning af operation Green Desert. Blandt de afhørte vidner er det dog alene [KK], der konkret erindrer, at [AKK] gav udtryk for, at kilden var utroværdig. Herudover har [VKK] forklaret, at han ved, at [AKK] var bekymret over, om den irakiske efterretningsofficer havde udtænkt et sekterisk plot.

[AKK] var "lead planner" på efterretningsdelen til brug for operationen, og det lægges til grund, at han udarbejdede operationens target folder, hvori det under punkt 1.4 "Justification" er angivet, at oplysningerne om målne ikke kunne bekræftes af andre kilder. Kvaliteten af efterretningerne blev drøftet under et af de indledende stabsmøder, således som [JH] og [VKK] har forklaret. Landsretten finder efter de afgivne forklaringer, herunder [VKK]s om, at han ikke kan genkende, at [AKK] insisterende skulle have fremført sin bekymring, dog ikke bevismæssigt grundlag for at antage, at [AKK]s bekymring ved kildens troværdighed skulle være blevet undertrykt i forbindelse med planlægningen af operation Green Desert, eller at [JD] skulle have beordret ham til at ændre klassificeringen af kilden i target folder'en fra en utroværdig kilde til en kilde, hvis oplysninger ikke kan verificeres. [AKK]s forklaring herom støttes ikke af andre oplysninger i sagen, og det lægges på denne baggrund og under hensyn til forklaringerne afgivet navnlig af [JD], [JH], [JMP] og [VKK] om planlægningen af operationen til grund, at bataljonens klassificering af kilden er sket ud fra en sædvanlig militærfaglig vurdering. Landsretten finder det i overensstemmelse hermed endvidere godtgjort, at target folder'en, herunder beskrivelsen af de fire mål og angivelsen af trusselsniveauet til "medium/high", blev udarbejdet på grundlag af en sædvanlig militærfaglig vurdering og bearbejdning af efterretningsoplysningerne. Dette er efter landsrettens vurdering ikke ensbetydende med, at enhver risiko for, at efterretningsoplysningerne kunne være fejlbehæftede eller indeholde misinformation, var elimineret. På baggrund af navnlig [JH]s og [VKK]s forklaringer og de i øvrigt foreliggende oplysninger om stabens planlægning af operationen må det imidlertid lægges til grund, at det ikke er og heller ikke dengang var usædvanligt, at en militæroperation planlægges og gennemføres på grundlag af efterretningsoplysninger, som ikke kan verificeres.

Efterretningsgrundlaget, der således ikke lod sig verificere, pegede på, at der i de fire mål i og omkring Az Zubayr var blandt andet automatiske håndskydevåben (AK-47'ere), mortersystemer, 107 mm-raketter og tændsatser til vejsidebomber samt personer med tilknytning til forskellige oprørsgrupper.

Trusselsbilledet og oplysningerne om, hvad der muligt kunne findes i de fire mål, Cyan 1, 2, 3, 4 a og b, indgik i stabens drøftelser om, hvorvidt den danske bataljon burde støtte operationen. På baggrund af [JD]s og [JH]s forklaringer og henset til de opgaver, hold 4 generelt havde med hensyn til uddannelse og træning af irakisk politi og militær, lægges det endvidere til grund, at det ligeledes indgik i grundlaget for beslutningen om at støtte de irakiske styrker under operationen, at den danske bataljon derved kunne få et indtryk af, hvor langt de var i uddannelsen af de irakiske styrker, og at operationen således også tilgodeså uddannelsesmæssige formål.

Bataljonen udstedte den 22. november 2004 kl. 22.00 lokal tid en warning order om operation Green Desert, der omhandlede de fire mål. Det var den britiske brigade, der skulle udstede befaling om dens gennemførelse, således som [VKK] har forklaret. Den danske bataljon skulle som anført i dokumentets punkt 1.2.1 støtte det irakiske militær (ING) og politiets specialstyrke (TSU) i deres "Arrest and Search Op" i Az Zubayr ved at danne ringforstærkning og mentore og monitorere arrestation og søgning. Hovedindsatsen skulle rettes mod pågribelsen af antiirakiske styrker (AIF) og efterfølgende fjernelse af ulovlige våben og eksplosiver fra målene. Det var allerede på daværende tidspunkt planen, at det britiske Corrunna Company skulle indgå i operationen, idet den danske bataljon skulle have operativ kontrol over denne enhed, og at den irakiske 601. og 602. bataljon samt politiets specialstyrke skulle have "lead" på operationen. Det må på grundlag af punkt 2.2, 4. afsnit i Forsvarskommandoens direktiv for Dancon/Irak, vidneforklaringer for landsretten – navnlig [VKK]s forklaring om planlægningen af operationen – og indholdet af warning order'en og de efterfølgende befalinger lægges til grund, at det ikke var hensigten, at de irakiske styrker og den danske bataljon skulle indgå i et kommandoforhold, hverken ved at irakerne havde "lead" på opgaver, som den danske bataljon efter planen skulle udføre, eller ved, at de irakiske styrker var undergivet dansk kontrol eller kommando.

Af Post Operation Report af 29. november 2004 fremgår under punkt 1, at den indledende planlægning med den irakiske 602. bataljon afklarede, at den danske bataljon ville gen-

nemføre ”search and arrest” operationen med støtte fra det irakiske militær, og at mål 1, 2 og 4 ville blive gennemført af den danske bataljon alene, men at dette ændrede sig under den videre planlægning. Der er ikke afgivet vidneforklaringer, der bekræfter eller uddyber dette. Uanset at der muligt var sådanne indledende overvejelser, må det konstateres, at den videre planlægning tog afsæt i den rollefordeling, der overordnet var angivet i warning order’en.

Den 23. november 2004 kl. 21.00 lokal tid udstedte bataljonen den første befaling om operationen, Frago 284, der blev efterfulgt af Frago 284, Amendment 1, udstedt den 24. november 2004 kl. 02.00 lokal tid.

På grundlag af [JJ]s forklaring og – for så vidt angår warning order’en tillige efter [VKK]s samstemmende forklaring – lægger landsretten til grund, at warning order’en og de danske befalinger blev fremsendt til den britiske brigade til brug for dennes udstedelse af brigadebefaling for operationen. Det lægges efter [VKK]s forklaring endvidere til grund, at i hvert fald warning order’en også blev sendt til de irakiske styrker.

6.2.9.2 Befalingsgrundlaget for operationen

Frago 284, Amendment 1, angiver de enheder, som [JD] under operationen ville have kommando over, og enhedernes opgaver under operationen. Landsretten lægger på baggrund af forklaringerne fra [VKK], næstkommanderende i stabs- og logistikkompaniet [BB], chef for panserinfanterikompaniet [JBT] og chef for spejdereskadronen [ABO] samt den sproglige betydning af ordene ”will” og ”prepare” til grund, at opgaver under ”will” var opgaver, som de militære enheder skulle udføre, når operationen i henhold til den endelige befalingsudstedelse blev påbegyndt, mens opgaver under ”prepare” var opgaver, som enhederne skulle være forberedt på at udføre, såfremt der under operationen måtte blive givet ordre herom.

Overordnet gik befalingen – som også varskoet i warning order’en – ud på, at den danske bataljon skulle støtte det irakiske militær og det irakiske politis specialstyrkes ”arrest and search op” i Az Zubayr by (målene Cyan 1, 3 og 4) ved at etablere ringe om målene og på samme tid monitorere og mentorere militæret og specialstyrken (Amendment 1, punkt 2 og 3.a(1)). Hovedindsatsen ville være etablering af ringe med henblik på at muliggøre de irakiske sikkerhedsstyrkers pågribelse af antiirakiske styrker og efterfølgende bortfjernelse af ulovlige våben og eksplosiver (Amendment 1, punkt 3.a(1) in fine).

Befalingen indeholdt ikke tilsvarende bestemmelser vedrørende målet Cyan 2, som i øvrigt ikke er af selvstændig betydning for sagen.

Landsretten finder på baggrund af bevisførelsen, at befalingen blandt andet indebar følgende af særlig relevans for denne sag:

Bataljonens panserinfanterikompagni, der under ledelse af [JBT] var disponeret til Cyan 1, skulle forberede etablering af ydre ring ved dette mål med henblik på at afskrække antiirakiske styrker fra indgriben, forberede mentorering og monitorering af det irakiske militærs "arrest op" med et dansk MP-team med henblik på at assistere i arrestationen af personer i målet og forberede støtte til søgningen efter ulovlige våben ved mentorering af det irakiske militær og ved bistand fra ingeniørtropper. Panserinfanterikompagniet skulle endvidere forberede eskorte af lastbiler fra det fremskudte forsyningsområde benævnt "charlie" med henblik på transport af tilbageholdte personer til Camp Campbell og forberede støtte til det irakiske militærs tilbagetrækning fra målet.

Cyan 1 omfattede ikke moskeen, der i target folder'en er markeret på et luftfotografi af målet.

Bataljonens spejdereskadron, der under ledelse af [ABO] var disponeret til Cyan 4 a og b, skulle i hovedsagen forberede tilsvarende aktiviteter ved dette mål bortset fra, at forberedelse af mentorering og monitorering samt støtte rettede sig mod det irakiske politis specialstyrke.

Det lokale politi er ikke udtrykkeligt omtalt i befalingen, og det må efter befalingens samlede indhold antages, at "ISF" (Iraqi Security Forces) sigter til militæret (ING) og politiets specialstyrke (TSU).

Det danske MP-detachement skulle i overensstemmelse med befalingens bestemmelser om panserinfanterikompagniets og spejdereskadronens opgaver blandt andet allokere et MP-team til hver af disse enheder med henblik på at støtte mentorering og monitorering af det irakiske militær og politiets specialstyrke i forbindelse med "arrest and search" operationen.

Stabs- og logistikkompaniet skulle forberede støtte i form af transportkapacitet til andre underenheder med henblik på transport af tilbageholdte personer fra målene til Camp Campbell under eskorte af danske enheder og bevogtning af irakiske sikkerhedsstyrker. Det bemærkes herved, at det efter [VKK]s forklaring antageligt må bero på en fejl, at denne opgave i befalingens punkt 3.a.(4) ikke er anført som en opgave under ”prepare”. Landsretten lægger efter [JD]s og [AL]s forklaringer til grund, at Camp Campbell var en militærforlægning, hvor den irakiske 601. bataljon havde til huse. Det lægges i overensstemmelse med [BB]s forklaring endvidere til grund, at det ikke fremgår af befalingen, om det i givet fald var danske eller irakiske styrker, der skulle bevogte tilfangetagne under transporten.

Det fremgår af ”Coordinating instructions” i befalingens punkt 3.j, at enhederne ville udlevere strips til det irakiske militær og politiets specialstyrke for at hjælpe dem med at kontrollere tilbageholdte personer. Udlevering af hætter er ikke omtalt i befalingen.

Efter bevisførelsen lægger landsretten til grund, at hverken danske MP’ere, som det også udtrykkeligt er anført i befalingens punkt 3.j under ”Entering of houses”, eller øvrige danske soldater i henhold til befalingen skulle foretage tilbageholdelser. De danske MP’ere måtte, som det fremgår af befalingens bestemmelser om ”Entering of houses”, følge tæt efter de irakiske sikkerhedsstyrker ind i husene, men alene med henblik på at mentorere og monitorere. Ingeniørtropperne måtte gå ind i husene, når disse var sikret. Dansk tilbageholdelse af civile ville som forklaret af [ABO] herefter bero på, om der under operationen opstod situationer, hvor de danske soldater i henhold til føring på stedet eller instrukserne i ”soldatens kort” måtte tilbageholde personer.

På baggrund af bilag 1 til Forsvarskommandoens notat af 1. marts 2012 og de militære vidners forklaringer, blandt andet forklaringerne fra delingsfører i panserinfanterikompaniets 1. deling [PR], næstkommanderende i panserinfanterikompaniets 1. deling [LSJ] og delingsfører i panserinfanterikompaniets 3. deling [MBH] om det operative formål med en ”ydre ring” i forbindelse med en militær afsøgning af et mål, lægger landsretten til grund, at der er tale om en arbejdsopgave – og ikke en angivelse af en bestemt fysisk formation – som i hovedsagen går ud på at sikre et område omkring et mål mod forstyrrelser udefra og uvedkommende indtrængen samt forhindre, at personer utilsigtet kan forlade målet. Det er således ikke forudsat eller en betingelse, at opgaven løses ved placering af militært personel og udstyr i en egentlig ring omkring målet eller med en bestemt større

eller mindre afstand til dette, idet placeringen af personel og udstyr navnlig beror på de terræn- og bebyggelsesmæssige forhold som også forklaret af blandt andre [PR] og [ABO].

Efter de militære vidners forklaringer om indholdet af henholdsvis mentorering og monitorering er der ikke grundlag for at antage, at der heri ligger en adgang til at udstede ordrer til den soldat eller militære enhed, der mentoreres eller monitoreres. Disse opgaver går ud på at støtte, vejlede og observere, hvilket i overensstemmelse med [ABO]s forklaring om føring på stedet og vidneforklaringerne om soldatens handle- og meldepligt på den anden side ikke udelukkede, at danske soldater under operation Green Desert måtte søge at gribe ind og rapportere opad i det militære hierarki, hvis de f.eks. i forbindelse med mentorering og monitorering af de irakiske styrker oplevede noget, som var i strid med principperne for magtanvendelse.

Landsretten lægger på baggrund af optegnelsen i TOC-loggen om tidspunktet kl. 23.28 for bataljonens modtagelse af ”OPO 058 – GREEN DESERT” og i overensstemmelse med [VKK]s forklaring til grund, at den danske bataljon først modtog den britiske brigadefaling efter udstedelsen af Frago 284, Amendment 1, og at det derfor var nødvendigt at foretage justeringer kort før iværksættelsen af operationen for at imødekomme indholdet af den britiske brigadefaling. Der er ikke grund til at betvivle, at den britiske brigadefaling er det dokument i sagen, som betegner sig ”FRAGO 4X/ 058 – OP GREEN DESERT” udstedt den 24. november 2004 kl. 22.50 lokal tid. Landsretten finder endvidere, at [VKK]s forklaring om indholdet og implikationerne af den britiske brigadefaling i det hele kan lægges til grund.

Det bemærkes i den forbindelse særligt, at det først var ved den britiske brigadefaling, at der blev befalet for screening af tilbageholdte på Shaiba Log Base i ”DTDF”, der efter bevisførelsen må anses for at være en forkortelse for den britiske ”detention facility” i Camp Beduin på den britiske del af Shaiba Log Base. Efter indholdet af befalingen og henset til forklaringerne fra [JD] og [VKK] lægger landsretten til grund, at denne del af befalingen ikke rettede sig mod de danske enheder, der således ikke skulle deltage i screening af tilbageholdte. Det lægges efter [JD]s forklaring og den omstændighed, at screening skulle foregå i den britiske del af Shaiba Log Base, endvidere til grund, at [JD] ikke havde kommando over de personer, der skulle forestå screeningen. Ifølge den britiske brigadefalings punkt 3.c.(7) skulle tilbageholdte, der efter screening ikke skulle gennemgå feltmæssig

afhøring (TQ – Tactical Questioning), overføres under det irakiske politis specialstyrkes kontrol til Camp Campbell.

[JD] har forklaret, at den britiske brigade meget sent besluttede, at IPA (civile politimenter under britisk kommando) skulle med under operationen til at foretage bevissikring. Dette ses ikke umiddelbart at fremgå af den synlige del af den under sagen fremlagte version af brigadefalingen. Henset til at flere vidneudsagn peger på, at IPA rent faktisk deltog i operationen ved Cyan 4, og at en sådan allokering af ressourcer til en militæroperation må antages at forudsætte en befaling herom, finder landsretten dog at kunne lægge til grund, at dette rent faktisk var tilfældet.

Den britiske brigadefaling omfattede herudover i punkt 3.b.(6) koordinering af allokering af et combat camera team til den danske bataljon, og landsretten lægger efter ordlyden af befalingen og [JD]s forklaring herom til grund, at der var tale om et britisk combat camera team. Det fremgår ikke af brigadefalingen, hvilken enhed under den danske bataljon der skulle have rådighed over teamet, men [JD] har for landsretten gjort en antagelse om, at teamet skulle tilgå det britiske Corrunna Company, som ifølge Frago 284, Amendment 1, var disponeret til Cyan 3.

Henset til forklaringerne fra [JD], [VKK] og [ABO] samt oplysningerne fra Forsvarsministeriet under sagen for landsretten om de bestræbelser, der har været gjort med henblik på at lokalisere et eventuelt eksemplar af Frago 284, Amendment 1, med håndskrevne tilføjelser, lægges det til grund, at et sådant ikke forefindes. I det omfang nogen i den danske bataljon kortere tid inden operationen måtte have tilført håndskrevne rettelser til Frago 284, Amendment 1, må det efter bevisførelsen i øvrigt antages, at der ikke herved blev tilført bestemmelser ud over, hvad der fremgår af den britiske brigadefaling. Landsretten finder endvidere ikke grundlag for at antage, at bilagsfortegnelsen (Annexes A-D) i Amendment 1 ikke skulle være retvisende for, hvilke bilag der indgik i det endelige befalingsgrundlag.

Fremkomsten af videooptagelsen fra Cyan 4, der har været forevist under hovedforhandlingen i landsretten, rejser i sammenhæng med [AKK]s forklaring spørgsmålet om, hvorvidt der fra dansk side var befalet for anvendelse af videokameraer under operation Green Desert, herunder fordelingen af kameraer og formålet med at foretage optagelser, idet sagsøgerne blandt andet har anført, at det må formodes, at der eksisterer yderligere videoopta-

gelses fra operationen, som muligt vil kunne belyse omfanget og den nærmere karakter af overgreb begået mod civile.

[JD] har forklaret, at han ikke udstedte ordre om brug af videokameraer under operationen, og har i den forbindelse henvist til indholdet af Post Operation Report. [JD]s stabschef, [JH], har forklaret, at han helt sikkert ville have fået at vide, hvis [JD] havde befalet [AKK] at udarbejde et anneks om anvendelse af combat cameras. Heroverfor står [AKK]s forklaring om, at det indgik i forberedelsen af operationen, at der skulle anvendes kameraer, og at efterretningssektionen skulle fordele kameraerne til underafdelingerne, idet [JD] havde instrueret herom på et stabsmøde, hvorefter [JMP] var kommet retur fra mødet og havde orienteret om beslutningen. [AS] har vedstået sin forklaring til auditørrapport om, at [AKK] før operation Green Desert havde fortalt vidnet, at han af [JD] havde fået besked på, at der skulle udfærdiges et direktiv for brugen af kamera under operationen. Denne forklaring støttes endvidere af [JMH]s forklaring for landsretten, idet dette vidne dog ikke husker, om han så en befaling om anvendelse af kameraer, eller om han var til stede under briefing, hvor det skulle være blevet oplyst. Navnlig på grundlag af [AS]s forklaring finder landsretten, at der før operationen sandsynligvis må være tilgået [AKK] informationer, som gav ham det indtryk, at der skulle udarbejdes et bilag til befalingen om anvendelse af videokameraer under operationen. De indbyrdes modstridende forklaringer tillader dog ikke sikre konklusioner herom. Landsretten finder imidlertid ikke fornødent bevismæssigt grundlag for at antage, at der i befalingsgrundlaget som forklaret af [AKK] rent faktisk indgik et PSYOPS-bilag udarbejdet af ham blandt andet indeholdende bestemmelser om brug af videokameraer. [VKK], der havde ansvaret for udarbejdelsen af Frago 284, Amendment 1, har således på dette punkt modsagt [AKK], og et sådant bilag fremgår ikke af bilagsfortegnelsen i befalingen. Der findes efter bevisførelsen heller ikke at være belæg for antagelser om, at et PSYOPS-bilag efterfølgende skulle være blevet undertrykt eller bortskaffet, eller at bilagsfortegnelsen i Amendment 1 skulle være blevet ændret for at dække over eksistensen af et sådant bilag.

Det må på denne baggrund og henset til [JMP]s om baggrunden for, at han medbragte et videokamera under operationen, lægges til grund, at [JD] ikke havde befalet for anvendelse heraf.

Det danske befalingsgrundlag og de danske Rules of Engagement omfattede ikke de irakiske styrker, der må antages at have udarbejdet deres egen plan for operationen, således som

[JD] har forklaret, at han opfordrede dem til. [JD] har ligeledes forklaret, at der var tale om to operationer. Landsretten lægger efter bevisførelsen, herunder [VKK]s forklaring, til grund, at det danske befalingsgrundlag og planlægningen på irakisk side ved dialog mellem parterne og inden for rammerne af den danske bataljons beføjelser som coordinating authority blev afstemt, således at de overordnede formål med operationen lod sig indfri ved de deltagende irakiske, danske og britiske styrkers indsats i overensstemmelse med deres respektive befalingsgrundlag og planlægning. Det må efter [JD]s forklaring og Post Operation Report punkt 1 og 2.2 samt henset til, at operation Green Desert ifølge oplysningerne i rapportens punkt 1 var den første store fælles operation, som bataljonen gennemførte med de irakiske styrker, hvorunder disse havde ”lead”, samtidig lægges til grund, at den danske bataljon i et ikke uvæsentligt omfang rådgav de irakiske styrker under planlægningen, og at planlægningen skete i et samarbejde, jf. herved også bemærkningen om fælles planlægning i notatet af 28. november 2004 fra bataljonen til Hærens Operative Kommando. Landsretten finder, at der i denne forstand har været tale om planlægning af to forskellige, men indbyrdes tæt koordinerede operationer, som i flere dokumenter fremstår som én operation benævnt operation Green Desert.

Landsretten lægger i overensstemmelse med Forsvarsministeriets oplysning under sagen om, at der i operationen deltog ca. 350 danske soldater, til grund, at der i det danske befalingsgrundlag således var disponeret over dette antal danske soldater til operation Green Desert, hvori der i alt deltog omkring 1.000 soldater.

Det lægges efter de militære vidners forklaringer om befalingsgrundlagets tilblivelse til grund, at [JD]s befalingsudstedelse skete inden for rammerne af Forsvarskommandoens direktiv for Dancon/Irak.

6.2.9.3 Øvrige omstændigheder i forbindelse med planlægningen

Det må efter indholdet af Post Operation Report punkt 2.2 in fine og [JD]s, [JH]s og [KØB]s forklaringer antages, at de irakiske styrker indhentede dommerkendelse til brug for ”search and arrest” operationen.

På baggrund af Post Operation Report punkt 3.1, sidste punktum, og forklaringerne fra [VKK] og [LSJ] lægges det til grund, at de irakiske styrker ikke, selvom dette var angivet i Frago 284, Amendment 1, deltog i indøvning (”war gaming”, jf. befalingens punkt 3.b og 3.c) på Shaiba Log Base sammen med den danske bataljon forud for operationen.

Det fremgår endelig af Frago 284, Amendment 1, at enhederne omfattet af befalingen ville rapportere om de irakiske sikkerhedsstyrkers (ISF) evner i overensstemmelse med det evalueringsskema, der indgik som annek D til befalingen, hvori blandt andet indgik rubrik om ”Respect of human rights” og ”Treatment of prisoners”. Befalingen indeholdt ikke i øvrigt bestemmelser om efterfølgende opfølgning på behandlingen af tilbageholdte i irakisk varetægt.

6.2.9.4 Betydningen af den danske bataljons deltagelse i planlægningen

Henset til størrelsen og karakteren af det danske styrkebidrag til operationen, karakteren af de opgaver, som de danske soldater skulle udføre, den omstændighed, at de irakiske styrker, som fortsat var i et uddannelsesforløb, havde anmodet om bistanden, og at den danske bataljon i et vist omfang rådgav de irakiske styrker under planlægningen af operationen samt endvidere henset til forklaringerne fra [JH], [JD] og [ABO] må det antages, at de irakiske styrker sandsynligvis ikke ville have gennemført den omhandlede ”search and arrest” operation, såfremt [JD] havde nægtet at bistå irakerne med de styrkebidrag, der er beskrevet i Frago 284, Amendment 1, og den britiske brigadebefaling. Landsretten lægger herved navnlig vægt på, at [JD], som i sin egenskab af øverste danske militære ansvarlige i Irak må antages at have haft en særlig interesse for og indsigt i bataljonens samarbejdspartnere, har forklaret, at irakerne frygtede nogle af de stammer i området, som havde tungere våben end dem, og at irakerne endvidere oplyste, at de ikke havde tilstrækkeligt med brændstof til transport af fanger, samt at han har vedstået sin bemærkning i auditørrapport om, at den irakiske 602. bataljon ikke kunne gennemføre operationen selvstændigt, da de mente, at modstanderne havde tungere våben.

6.2.10 Forløbet af Operation Green Desert den 25. november 2004

6.2.10.1 Indledende bemærkninger om beviserne

En række af sagsøgerne har forklaret, at danske soldater under operation Green Desert på målene Cyan 1 og Cyan 4 tilbageholdt dem eller medvirkede dertil, slog dem i forbindelse med tilbageholdelserne eller så, at irakiske sikkerhedsstyrker gjorde dette, og sidenhen deltog i eller overværede krænkende kropsundersøgelser af intim karakter på Shaiba Log Base.

Sagsøgernes forklaringer herom er på afgørende punkter i modstrid med omfattende og troværdige beviser om operationens planlægning og befalingsudstedelsen, der er gennem-

gået i det foregående, og operationens faktiske gennemførelse, som der er redegjort for nedenfor.

Landsretten bemærker således, at befalingsgrundlaget for operationen detaljeret fastlagde, hvilke opgaver de danske soldater, herunder MP'erne, skulle udføre. Disse opgaver omfattede, som det fremgår af det foregående om resultatet af bevisførelsen, hverken, at danske soldater skulle foretage tilbageholdelser, eller at de skulle deltage i screening af tilbageholdte på Shaiba Log Base. Et meget betydeligt antal soldater har for landsretten afgivet forklaring om operationen, herunder nærmere redegjort for opgaverne i forbindelse med dannelse af ydre ring, der indebar, at soldaterne skulle holde deres indbyrdes plads med henblik på at sikre målområderne. Også de seks MP'ere, der har afgivet forklaring for landsretten, har afvist sagsøgernes forklaringer og nærmere redegjort for deres medvirken i forbindelse med "search and arrest" opgaverne på Cyan 1 og Cyan 4. Herudover har soldaterne og MP'erne redegjort for udførelsen af opgaverne i relation til tilbageholdte. Ingen har bekræftet sagsøgernes forklaringer, og en betydelig andel af disse militære vidner har direkte adspurgt afvist sagsøgernes forklaringer.

Hertil kommer, at sagsøgernes forklaringer om forløbet frem til afslutningen af screening på Shaiba Log Base på centrale punkter ikke stemmer overens med de forklaringer, der er gengivet i deres "medical reports" udarbejdet i forbindelse med lægelige undersøgelser i 2011, 2012 og 2014, hvori begivenhedsforløbet blandt andet i høj grad er knyttet til engelske soldater. Dette gælder for sagsøger 1 og 9's vedkommende også de oplysninger, der fremgår af stævning (claim form) indgivet ultimo 2011 mod det britiske forsvarsministerium. Endelig er sagsøgernes forklaringer fremkommet i en proces, hvor sagsøger 6, der har modtaget betalinger fra den ene af sagsøgernes to advokater, i høj grad har forestået koordinering m.v., hvilket kan have bidraget til et fortegnat og urigtigt erindringsbillede hos gruppen af sagsøgere, herunder blandt andet som følge af, at adskillige af sagsøgerne er blevet vist videooptagelsen fra Cyan 4. Rettens betænkelighed herved forstærkes af sagsøger 6's forklaring til den britiske avis The Sun og for landsretten om, at han, der har modtaget betydelige betalinger, har opfordret til blandt andet overdrivelser og falske anklager mod britiske soldater i et stort antal sager mod det britiske forsvarsministerium. Det bemærkes herved endvidere, at det efter de afgivne forklaringer fra sagsøgerne må lægges til grund, at mange af sagsøgerne – muligvis alle – anlagde sag mod det britiske forsvarsministerium med krav om erstatning i anledning af operation Green Desert, og at flere sagsøgere ikke har ønsket at redegøre nærmere herfor.

På denne baggrund tillægges sagsøgernes forklaringer om forløbet under operation Green Desert frem til afslutningen af screeningen på Shaiba Log Base ikke eller kun i meget begrænset omfang bevisværdi.

6.2.10.2 Operationens begyndelse den 25. november 2004

Om operationen kan i øvrigt følgende bevismæssigt lægges til grund, idet angivelse af klokkeslæt er lokal tid ("charlietid"):

Operation Green Desert blev indledt den 25. november 2004 efter midnat. Efter at have dannet en konvoj begyndte de danske styrker omkring kl. 03.30 at køre fra Shaiba Log Base til samleområder omkring Az Zubayr, hvor de og koalitionen øvrige styrker mødtes med de irakiske sikkerhedsstyrker, således som det var fastlagt i befalingsgrundlaget. De samlede styrker udgjorde som anført i relation til befalingsgrundlaget ca. 1.000 mand, herunder ca. 350 danske soldater og MP'ere.

Herefter kørte en enhed under [JD]s ledelse til en fremskudt kommandopost (FCP) tæt ved Cyan 1, panserinfanterikompagniet til målet Cyan 1, spejdereskadronen til målet Cyan 4 og stabs- og logistikkompagniet til et fremskudt forsyningsområde (FSA) tæt ved Cyan 1 med henblik på blandt andet at kunne yde sanitets-, bjærgnings- og transportstøtte.

Selve operationen på målene Cyan 1 og Cyan 4 begyndte som planlagt ca. kl. 05.45, hvor danske styrker dannede ydre ring ved de to mål. Det må antageligt bero på en fejl, når det i spejdereskadronens notat af 6. december 2004 er angivet, at ydre ring blev etableret og målet indtaget kl. 05.00. Ydre ring var ved intet af målene en "ring", men udgjordes af militære køretøjer, der var placeret med mange meters mellemrum, og hvor soldater på jorden varetog opgaven med sikring som også forklaret af [FM]. Opgaveløsningen indebærer, at soldaterne skulle forblive på deres positioner i ydre ring. Landsretten lægger således til grund, at ydre ring ved begge mål blev etableret i overensstemmelse med det, der er anført ovenfor under afsnit 6.2.9.2 om befalingsgrundlaget for operationen, herunder om formålet med at danne ydre ring.

6.2.10.3 Forløbet på Cyan 1

Umiddelbart efter dannelsen af ydre ring ved Cyan 1 begyndte soldater fra det irakiske militær (ING) at foretage de planlagte husundersøgelser og arrestationer og tilbageholdt i alt ca. 15 mænd. Danske soldater og MP'ere deltog i overensstemmelse med befalingsgrundlaget ikke i tilbageholdelserne. Landsretten lægger efter bevisførelsen, herunder [JBT]s forklaring og MP'ernes døgnrapport for den 24. og 25. november 2004, til grund, at det irakiske politis specialstyrke (TSU) også var til stede ved målet.

Fire MP'ere deltog i denne fase, og det må lægges til grund, at de fulgte de irakiske sikkerhedsstyrker ind i målområdet. Landsretten lægger på baggrund af forklaringen fra MP'er [JRK] til grund, at han sammen med MP'er [TR] kravlede via taget ind i et hus, hvilket må antages at være sket i nær sammenhæng med, at irakiske soldater var trængt ind i huset, og således i forbindelse med eller ganske kort tid efter, at huset var blevet sikret af irakerne. På baggrund af forklaringen fra MP'er [DDK] lægger landsretten til grund, at han sammen med sin danske MP-kollega var nødt til at rømme nogle huse for civile, herunder kvinder og børn, i hvilken forbindelse de dog ikke foretog tilbageholdelser. [DDK] har videre forklaret, at militærpolitiet til løsning af opgaverne havde fået tildelt omkring ti soldater fra panserinfanterikompagniet, men vidnets forklaring herom, der ikke understøttes af det skriftlige befalingsgrundlag, efterfølgende redegørelser eller andre vidneforklaringer, kan ikke lægges til grund.

Under operationen blev der omkring kl. 06.50 affyret skud i målområdet eller tæt ved dette. I forbindelse hermed blev der af irakiske sikkerhedsstyrker foretaget tilbageholdelser af to-tre personer. En af de tilbageholdte blev – forsvarsløs og uden grund – tildelt en skalle af en betjent fra det irakiske politis specialstyrke, hvilket blev påtalt af danske soldater, der også tilså den tilbageholdte. Det er ikke ved bevisførelsen blevet fastslået, hvem denne tilbageholdte er. Episoden blev meldt op i systemet, i hvert fald til [LSJ], der var næstkommanderende i panserinfanterikompagniets 1. deling. Muligt kan disse tilbageholdte også være blevet tildelt nogle lussinger således som [PR] med nogen usikkerhed og [MJ] har forklaret, men dette kan dog ikke anses for bevist, når samtidig henses til forklaringerne fra blandt andre [PU], [LSJ], [BLL] og [FM]. [MV] har forklaret, at de irakiske styrker tildelte nogle af de tilfangetagne et dask på baghovedet og et lille spark bagi med indersiden af støvlen for at genne dem på vej. Landsretten finder under hensyn til vidnets beskrivelse af disse slag og spark, at det ikke herved er godtgjort, at de irakiske styrker i denne situation, der kan have været anspændt som følge af den forudgående skudepisode, overskred grænserne for lovlig magtanvendelse.

Danske soldater foranledigede i øvrigt, at stripsene på nogle tilbageholdte blev løsnet, da de sad for stramt.

Flere af sagsøgerne har forklaret, at de blev anholdt i eller på vej ud af den moske, der ligger over for målet Cyan 1, og dette understøttes for så vidt af, at det irakiske militær foretog "search" i moskeen. Oplysningerne i de logs, der er blevet ført i forbindelse med operationen, afrapporteringen for operationen og forklaringerne fra de militære vidner, der deltog ved Cyan 1, peger imidlertid næsten entydigt på, at ingen irakere blev anholdt i eller ved moskeen, hvilket således lægges til grund. Det kan herudover lægges til grund, at ingen danske soldater har været inde i moskeen.

For så vidt angår sagsøger 6 bemærkes, at det ikke kan lægges til grund, at han har været frihedsberøvet et antal timer den 25. november 2004 endsige været udsat for krænkende behandling i forbindelse med operationen. Sagsøgerens forklaring herom støttes ikke af andre forklaringer, og gruppefører [TBES], som stod vagt der, hvor sagsøger 6 har oplyst at have været placeret i flere timer, har ingen erindring om denne. Hertil kommer, at sagsøger 6 i det hele har fremstået meget utroværdig i sine forklaringer under sagen, jf. også det ovenfor anførte under afsnit 6.2.10.1.

Operationen ved Cyan 1 blev afsluttet efter ca. tre timer, kl. 8.54, hvor chefen for panserinfanterikompaniet meddelte at være ude af Cyan 1.

De tilbageholdte blev efter anholdelserne på ladet af irakiske pickupper transporteret den korte distance til Camp Chindit (også omtalt som Akka-basen), der efter sagens oplysninger var en base, der var opdelt i en britisk og en irakisk del. Det lægges efter bevisførelsen til grund, at danske styrker ikke ledsagede pickupperne under denne transport, ligesom det på grundlag af bevisførelsen må lægges til grund, at de tilbageholdte befandt sig på den irakiske del af basen. Efter afslutningen af operationen kørte chefen for panserinfanterikompaniet [JBT] med kompagniets 3. deling og nogle MP'ere, der havde "kørejlighed" med denne deling, til Camp Chindit. Disse befandt sig også på den irakiske del af basen. Det kan på baggrund af forklaringerne fra [JBT], kører [PU], delingsfører [MBH] og MP'er [DDK] lægges til grund, at de danske styrker ikke havde kontakt til eller opgaver i relation til de tilbageholdte.

Vedrørende den videre transport af tilbageholdte til Shaiba Log Base fremgår det af befalingsgrundlaget, at stabs- og logistikkompaniet skulle forberede sig på at kunne bistå med hermed. Efter bevisførelsen, herunder forklaringerne fra [JD], næstkommanderende i stabs- og logistikkompaniet [BB], der med tre lastbiler befandt sig i den britiske del af Camp Chindit, delingsfører [MBH] og gruppefører [JB] lægges det imidlertid til grund, at danske køretøjer hverken forestod denne transport eller ledsagede de transporterende køretøjer fra Camp Chindit til Shaiba Log Base. Det bemærkes herved, at oplysningerne herom i Forsvarskommandoens notat vedr. beskrivelse af operation Green Desert af 1. marts 2012, der primært er baseret på enkelte skriftlige kilder, ikke kan lægges til grund. Af tilførslerne til TOC-loggen synes at fremgå, at de tilbageholdte ankom til Shaiba Log Base omkring kl. 11.15.

6.2.10.4 Forløbet på Cyan 4

Umiddelbart efter dannelsen af ydre ring ved Cyan 4 begyndte det irakiske politis specialstyrke (TSU) at foretage de planlagte husundersøgelser og arrestationer og tilbageholdt i alt 10-12 mænd, hvoraf i hvert fald en del blev placeret foran muren til takiaen (Cyan 4 a). Efter bevisførelsen lægges det til grund, at hverken danske soldater eller danske MP'ere deltog i tilbageholdelserne, hvilket var i overensstemmelse med befalingsgrundlaget.

I befalingsgrundlaget var det angivet, at spejdereskadronens danske MP-team, som bestod af fire MP'ere, skulle forberede sig på "assist in arrest of people", men efter forklaringerne fra de danske soldater, herunder navnlig tre af de fire MP'ere, der deltog i operationen ved Cyan 4, må det lægges til grund, at tilbageholdelserne, der blev foretaget af TSU, skete uden dansk bistand. De danske MP'ere havde ifølge deres forklaringer og forklaringen fra cheftolk [KK] fået at vide, at de ikke måtte gå ind i målet Cyan 4 a, takiaen, der havde religiøs status, og hvor de fleste tilbageholdelser fandt sted. Dette hensyn er også omtalt i spejdereskadronens notat af 6. december 2004 om operationen. For så vidt angår målet Cyan 4 b, et privat hjem, lægges i overensstemmelse med videooptagelserne fra Cyan 4 og [KK]'s forklaring til grund, at danske MP'ere foretog husundersøgelse her, efter at det irakiske politis specialstyrke havde ryddet dette, og at danske MP'ere således ikke – som det ellers fremgår af spejdereskadronens notat af 6. december 2004 – monitorerede specialstyrkens "search" i dette hus.

Af befalingsgrundlaget fremgik endvidere, at spejdereskadronen skulle forberede sig på at mentorere og monitorere det irakiske politis specialstyrke for så vidt angår husundersøgelserne. Uanset en noget uklar formulering for så vidt angår spejdereskadronens bistand til specialstyrkens "search" må det lægges til grund, at eskadronen også skulle forberede sig på at mentorere og monitorere specialstyrken i forbindelse med tilbageholdelserne. På det samlingsområde, hvor spejdereskadronen og irakernes styrker mødtes forud for operationen, kunne man fra dansk side imidlertid konstatere, at det irakiske politis specialstyrke mødte frem med tre britiske politimentorer (IPA), der havde forestået uddannelsen af specialstyrken. Det blev fra dansk side på denne baggrund som forklaret af [ABO] og [MS] konstateret, at eskadronens opgaver i forhold til mentorering og monitorering var blevet mindre. Disse opgaver må efter bevisførelsen anses for udført af IPA.

En del af begivenhedsforløbet på Cyan 4 er dokumenteret ved den videooptagelse, som den fungerende chef for efterretningssektionen [JMP] optog. Videooptagelsen viser blandt andet tre episoder, som har været fremdraget under bevisførelsen.

Først ses kort efter iværksættelsen af operationen en tilbageholdt iraker blive ført ud til den ventende minibus af irakiske sikkerhedsstyrker. Den tilbageholdte føres foroverbøjjet, muligvis med noget over hovedet og tilsyneladende med et hårdt greb i nakken. To danske MP'ere, der deltog ved Cyan 4, stationsleder [MS] og [CCNN], har forklaret, at man i Danmark vil sætte strips/håndjern på en anholdt og føre ham ud ved armene. [MS] har videre forklaret, at hvis man ikke har strips, vil man anvende et armgreb. Ifølge [MS]s forklaring er den anvendte fremgangsmåde dog ikke usædvanlig rundt omkring i verden.

Senere på videooptagelsen (ved minuttal 19:12), der er halvmørk og uklar, ses uden for takiaen en person fra de irakiske sikkerhedsstyrker først tilsyneladende sparke en tilbageholdt iraker bagi eller træde på den pågældende og herefter træde på den pågældende på ny. Optagelsen er sket på afstand, og det er usikkert, hvad der er gået forud herfor. Den danske soldat [BJ], som efter sin erindring var den, der stod tættest på hændelsen, overværede episoden. Han husker, at britiske soldater, der stod ved siden af de tilbageholdte, sagde fra over for det passerende, men han så ikke, hvad der gav anledning hertil. Han opfattede, at der skete pacificering af en tilbageholdt, og fandt ikke, at der blev anvendt unødvendig magt. De øvrige danske soldater, som stod tæt på episoden, og som har afgivet forklaring for landsretten, har ingen erindring om at have set hændelsen. På videooptagelsen ses i øvrigt delingsfører [KM], der tilsyneladende kigger over mod muren, hvor de tilbageholdte

var placeret, og hvor episoden fandt sted, men som tilsyneladende ikke forholder sig til det passerede. Videoen er som anført optaget af [JMP], og det ville være naturligt, hvis han, der har oplyst, at kameraet var skulderbåret, også selv så i retning mod muren og de tilbageholdte. Begge har forklaret, at de ikke bed mærke i episoden. En række af de militære vidner er i øvrigt blevet forevist videooptagelsen af episoden med henblik på deres vurdering af det passerede.

Den tredje episode er nogle minutter senere, hvor man hører chefen for spejdereskadronen [ABO] sige, ”har du set, de får bare nogle hug”. Det fremgår ikke af videooptagelsen, hvem [ABO] taler til, og hvad der refereres til, men vidnet har forklaret, at han talte til [JMP], og at han omtalte, at irakerne i forbindelse med, at de blev sat ind i et køretøj, fik nogle hug. Vidnet har uddybende herom forklaret, at bemærkningen sigtede til håndteringen i forbindelse med, at tilbageholdte blev sat ind i den ventende bus, og at det var jargon mere end et udtryk for aktuelle handlinger.

Landsretten finder, at de to første episoder ikke har betydning for afgørelsen i denne sag. For så vidt angår den første episode med føring af en tilbageholdt iraker med et håndgreb i nakken finder landsretten efter indholdet af videooptagelsen og MP’ernes forklaringer herom, at episoden – situationen taget i betragtning – ikke godtgør en unødvendig magtanvendelse. Det samme gælder den anden episode foran takiaen, hvor der herudover er usikkerhed om, dels hvad man ser på videooptagelsen, dels hvad der måtte være gået forud herfor.

Uanset at den tredje episode ikke understøttes af en videooptagelse, finder landsretten efter det af [ABO] sagte om, ”har du set, de får bare nogle hug”, at det må lægges til grund, at de irakiske sikkerhedsstyrker behandlede i hvert fald nogle af de tilbageholdte hårdhændet i forbindelse med, at de blev ført ind i den irakiske minibus, hvilket i øvrigt støttes af [AS]s forklaring. Bevisførelsen har ikke klarlagt, hvilke tilbageholdte irakere [ABO] omtalte.

På [JMP]s videooptagelse ses et yderligere tændt videokamera, som givetvis bæres af en dansk soldat. Bevisførelsen for landsretten har ikke afdækket, hvem der bar dette kamera. Den video, som soldaten optog, er forgæves søgt fremfundet i forsvarrets arkiver og er således ikke fremlagt under sagen. Landsretten har ikke tillagt dette forhold betydning for sagens afgørelse, idet der ikke er påpeget forhold, som efter bevisførelsen giver grundlag for at antage, at en sådan optagelse ville kunne bibringe sagen væsentlige nye oplysninger.

Operationen ved Cyan 4 blev afsluttet efter omkring 2 ½ time, ca. kl. 8.15, hvor spejdereskadronen meddelte at være ude af Cyan 4.

De tilbageholdte blev ifølge sagsøgernes og de danske soldaters forklaringer herefter kørt fra Cyan 4 til Shaiba Log Base i en hvid minibuss, af sagsøgerne kaldet en Costa. Efter bevisførelsen lægges det til grund, at bussen tilhørte det irakiske politis specialstyrke, og at der ikke var danske soldater i bussen. I overensstemmelse med [ABO]s forklaring lægges endvidere til grund, at spejdereskadronens og specialstyrkens køretøjer, herunder den hvide minibuss, kørte i samlet kolonne til Shaiba Log Base. De tilbageholdte må efter logoplysningerne lægges til grund at være kommet til Shaiba Log Base før kl. 10.

Efter at have afsluttet opgaverne ved Cyan 4 kørte chefen for spejdereskadronen, [ABO], og hans mandskab til fremskudt kommandostation. Efter forklaringerne fra tolken [JMH] og [AKK] havde [ABO] over for [JD] under afrapporteringen på fremskudt kommandostation sagt noget om, at de tilbageholdte irakere havde fået ”høvl” eller tæsk. Dette refererer sandsynligvis til episoden, hvor tilbageholdte irakere blev ført ind i et køretøj. [ABO]s bemærkning førte efter forklaringerne ikke til en reaktion fra [JD]s side. [JD] har herom forklaret, at han ikke kan huske, at det blev sagt, men hvis det var blevet sagt, ville han ikke have lagt mærke til det, for det lå i den lave ende af magtanvendesskalaen og inden for mandatet, som gav de danske styrker beføjelser til om nødvendigt at anvende dødelig magt. Der var blevet skudt ved et af målene, så det var efter hans opfattelse heller ikke underligt, hvis der blev ”taget godt fat”.

Spejdereskadronen blev efter afslutning af sine opgaver ved Cyan 4 beordret til at udføre opgaver ved målet Cyan 2. Her fandt de irakiske styrker blandt andet 325 kg hash, ligesom der skete tilbageholdelser, men ingen af de tilbageholdte fra dette mål er sagsøgere i denne sag. Hændelsesforløbet ved Cyan 2 er i øvrigt ikke af selvstændig betydning for den foreliggende sag.

6.2.10.5 Fælles om forløbet på Cyan 1 og Cyan 4

Efter bevisførelsen lægges det til grund, at der ikke medvirkede lokalt politi (IPS) under operation Green Desert.

Fælles for de to mål, Cyan 1 og 4, gælder også, at der uanset forklaringerne fra sagsøgerne ikke er grundlag for at fastslå, at de danske styrker havde kommando eller kontrol over de irakiske sikkerhedsstyrker, men at de danske soldater og MP'ere udelukkende mentorerede og monitorerede irakerne i overensstemmelse med det danske mandat i Irak og operationsbefalingen. Meldingen i TOC-loggen kl. 05.57 til TOC'en om "start søgning" kan således ikke tages til indtægt for, at [JD] herved beordrede de irakiske sikkerhedsstyrker til at indlede afsøgning af målene.

Om indholdet af TOC-loggen og journalen for den fremskudte kommandostation bemærker landsretten i denne forbindelse endvidere, at der også i øvrigt forekommer registreringer vedrørende operation Green Desert, som kan forstås derhen, at de danske styrker havde en betydelig rolle i forhold til fangehåndteringen, og/eller at fangerne på et tidspunkt har været tilbageholdt af danske styrker. Som eksempel kan nævnes tilførslen kl. 06.59 i loggen for fremskudt kommandostation, hvor chefen for panserinfanterikompagniet retter henvendelse til efterretningssektionen således: "Har 4 fan[g]er. Må de føres til CC [Camp Chindit]?" De danske soldater har udførligt redegjort for de enkelte tilførsler i loggene, og [ABO] og [AN] har forklaret, at indholdet af loggene ikke var en eksakt gengivelse af, hvordan operationen forløb. Tilførslerne kan efter de fremkomne forklaringer herom derfor ikke føre til en ændret vurdering af den bevisbedømmelse, der fremgår af det ovenfor anførte for så vidt angår Cyan 1 og Cyan 4.

Fælles for de to mål gælder endvidere, at det må lægges til grund, at de danske styrker forud for eller i forbindelse med operationen havde forsynet de irakiske sikkerhedsstyrker med strips til at fiksere armene på tilbageholdte, og at disse strips blev anvendt dertil. Det kan endvidere lægges til grund, at de tilbageholdte i et eller andet omfang fra tilbageholdelserne til ankomsten til fængslet Al-Shu'oon i Basra senere på dagen har haft bind for øjnene eller en form for hætte over hovedet. Hætterne er ikke blevet udleveret af de danske styrker, idet forklaringen herom fra [HM] i Forsvarskommandoen synes at bero på en fejl-erindring eller en misforståelse i en dialog mellem vidnet og [JD].

Fælles gælder det videre, at der ikke er grundlag for at fastslå, at danske soldater i forbindelse med operationen – bortset fra de omtalte forhold – har set eller påhørt overgreb eller krænkelser af tilbageholdte. Det følger ligeledes af det ovenfor anførte, at danske soldater heller ikke selv udsatte tilbageholdte for inhuman behandling.

Endvidere kan det for så vidt angår de to mål – og operationens to øvrige mål, Cyan 2 og Cyan 3 – konstateres, at omfanget af ulovlige våben, der blev beslaglagt, har været mindre, end man havde påregnet. Fundene bestod navnlig af 15-17 håndvåben, herunder AK-47'ere, våbendele, herunder to kikkertsigter til snigskyttegeværer, og 5 kg sortkrudt. Hertil kommer fundet af 325 kg hash, som udgjorde en stor værdi og efter bataljonens opfattelse kunne være bestemt for salg og finansiering af illegal virksomhed.

Det bemærkes, at det ikke kan lægges til grund, at der har været et britisk combat camera team på enten Cyan 1 eller Cyan 4, jf. det ovenfor under afsnit 6.2.9.2 anførte herom og forklaringen fra [VKK], hvorefter det anførte combat camera team aldrig kom.

Det kan heller ikke lægges til grund, at bataljonens soldater – som det ellers var forudsat i befalingsgrundlaget – udfyldte evalueringsskemaer om de irakiske styrkers præstation under operationen.

Endelig bemærkes, at det efter de afgivne forklaringer og logoplysninger lægges til grund, at der ved afslutningen af operationen blev udleveret handouts til civile omkring Cyan 1 og muligt også Cyan 4, jf. herved den britiske brigades Daily Assessrep for den 25. november 2004, pkt. 4.(3)(b), men det nærmere indhold heraf kan ikke fastlægges.

Operationen var ifølge Daily Sitrep for den 25. november 2004 afsluttet kl. 12.30.

6.2.10.6 Forløbet på Shaiba Log Base

Ved ankomsten til Shaiba Log base blev de tilbageholdte irakere kørt til et britisk område på basen kaldet Beduin Camp bestående af store telte. Der var i Beduin Camp et udendørs område, som var afgrænset med pigtråd. Soldater fra det britiske regiment Royal Dragoon Guards foretog her i overensstemmelse med den britiske brigadebefaling en screening af de tilbageholdte, der blandt andet skulle oplyse navn m.v. Det er i flere dokumenter, herunder eksempelvis i spejdereskadronens notat af 6. december 2004 om operationen, beskrevet, at de tilbageholdte gennemgik ”tactical questioning”. Landsretten lægger dog på baggrund af bevisførelsen, herunder indholdet af den britiske brigadebefaling, brigadens Daily Assess-

rep for den 25. november 2004 og udkast til brigadens "Media Plan to Tackle the Danbat Allegations" af 17. december 2004 sammenholdt med [JD]s forklaring, til grund, at de tilbageholdte sagsøgere ikke gennemgik feltmæssig afhøring, men alene blev screenet. Det irakiske politis specialstyrke var til stede i forbindelse med screeningen. Til stede var også en eller flere britiske soldater med vagthunde. I den danske bataljons "Daily Sitrep." for den 25. november 2004 er det anført, at de anholdte irakere blev afhørt uden bataljonens mellemkomst. Af de britiske oversigter over registrerede personer på Shaiba Log Base fremgår navne på 17 af de 22 tilbageholdte sagsøgere, der efter sagsøgernes oplysninger blev ført til basen, idet sagsøgerne 1, 5, 7, 16 og 23 ikke fremgår. Oplysningerne i de under sagen for landsretten fremlagte lister er imidlertid ufuldstændige, idet visse navne er udeladt af eller på foranledning af de britiske myndigheder. Sagsøger 6 blev som forklaret af ham ikke ført til Shaiba Log Base.

Adskillige af sagsøgerne har for landsretten og/eller til "medical reports" forklaret, at de under screeningen på Shaiba Log Base blev udsat for rektalundersøgelser, ligesom sagsøgerne 1 og 9 har forklaret, at deres kønsorganer blev undersøgt. Flere af sagsøgerne har forklaret, at disse undersøgelser blev foretaget eller overværet af danske soldater, som de blandt andet kunne genkende på det danske flag på uniformen. Operationsofficer [AL] har oplyst kortvarigt at have været til stede tæt ved screeningsområdet, mens de tilbageholdte blev screenet, men han har ikke set undersøgelser af den karakter, som flere af sagsøgerne har beskrevet. Chefen for spejdereskadronen, [ABO], har oplyst at have overværet overdragelsen af tilbageholdte på Shaiba Log Base, men at ingen af hans soldater deltog i undersøgelser af de tilbageholdte. [JD] har forklaret, at danske soldater aldrig ville foretage en sådan undersøgelse, og at han ikke havde kommandoen over de britiske styrker, der foretog screeningen.

Landsretten finder under hensyn til de militære vidners forklaringer, at det har formodningen imod sig, at de tilbageholdte sagsøgere i forbindelse med screeningen blev udsat for intime kropsundersøgelser. Det findes ikke alene ved visse af sagsøgernes forklaringer herom bevist, at de i forbindelse med screeningen blev udsat for sådanne undersøgelser, endside at dette skete under medvirken af danske soldater eller efter dansk befaling, når også henses til den generelle troværdighed af sagsøgernes forklaringer om hændelsesforløbet under operationen frem til Shaiba Log Base. Landsretten henviser herved også til det

ovenfor under afsnit 6.2.10.1 anførte vedrørende den bevismæssige betydning af sagsøger 6's forklaring til avisen The Sun og for landsretten.

6.2.10.7 Overførslen af sagsøgere til Al-Shu'oon og behandlingen af dem

Alle sagsøgerne på nær sagsøgerne 6, 11, 22 og 23 har til "medical reports" og for sagsøgerne 1-3, 7-9, 12-15, 18 og 20-21's vedkommende tillige for landsretten forklaret, at de efter screening på Shaiba Log Base blev kørt til "Serious Crime Unit" i Al-Shu'oon og udsat for forskellige former for tortur eller inhuman behandling i form af slag, spark, forhønelser og uhumske fængselsforhold, mens de var i irakisk varetægt. Deres forklaringer herom støttes af konklusionerne i "medical reports", der er udarbejdet af specialister inden for udredning og behandling af torturofre, som for fire ud af fem læger og psykologers vedkommende har vedstået deres rapporter for landsretten og nærmere forklaret om tilblivelsen heraf.

Retslægerådet, der har lagt de foreliggende "medical reports" til grund for sin vurdering, har i besvarelsen af spørgsmål N udtalt, at rådet ikke finder anledning til at anfægte kvaliteten af rapporternes lægefaglige indhold. Landsretten bemærker, at Retslægerådets besvarelse således er baseret på de oplysninger, som sagsøgerne fremkom med over for de undersøgende læger og psykologer. Sagsøgernes forklaringer støttes til dels af de britiske registreringer vedrørende tilbageholdte under operation Green Desert, idet de britiske myndigheder som anført under afsnit 6.2.10.6 har fundet overensstemmelse med 17 af sagsøgernes navne.

Ved landsrettens vurdering af sagsøgernes beretninger om behandlingen af dem efter screeningen på Shaiba Log Base må det imidlertid tages i betragtning, at deres forklaringer såvel for landsretten som til de læger og psykologer, der udarbejdede "medical reports", er afgivet mange år efter, at de påståede overgreb har fundet sted. Landsretten henviser også til det ovenfor anførte vedrørende den bevismæssige betydning af sagsøger 6's forklaring til avisen The Sun og for landsretten samt det anførte om sagsøgernes sagsanlæg i Storbritannien. Det svækker endvidere sagsøgernes forklaringer, at det må konstateres, at mange af de oplysninger om forløbet frem til Al-Shu'oon, som sagsøgerne er fremkommet med, ikke er korrekte, og der er om denne del af forløbet i mange tilfælde konstateret divergenser i sagsøgernes forklaringer for landsretten og forklaringerne, som de fremstår i henholdsvis "medical reports" og sagsøger 1 og 9's redegørelser i stævningen i et britisk søgsmål (Claim Form). Disse forhold udelukker efter landsrettens opfattelse dog ikke, at

sagsøgerne som forklaret af dem har været udsat for tortur m.v. i den sidste del af forløbet efter screeningen på Shaiba Log Base.

Om tilblivelsen af de ”medical reports”, der foreligger i sagen vedrørende sagsøgerne 1-21 og 23, har lægerne og psykologen forklaret blandt andet, at de undersøgte sagsøgerne uafhængigt af hinanden og i forbindelse hermed nedskrev sagsøgernes oplysninger om hændelsesforløb og symptomer, og at de sammenholdt deres resultater, inden den endelige rapport vedrørende hver enkelt blev færdiggjort. De har endvidere forklaret, at de fandt sagsøgernes forklaringer overensstemmende og troværdige uden overdrivelser, og at de i alle tilfælde var enige om rapporternes konklusioner om, at de undersøgte sagsøgere i forbindelse med hændelsesforløbet i Al-Shu’oon havde været udsat for tortur, og at deres psykiske lidelser blandt andet i form af PTSD er en følge af torturen. Det forhold, at ingen af sagsøgerne udviste sikre fysiske tegn på tortur, er ifølge forklaringerne fra retsmedicinerne [JLT] og [PML] ikke uforeneligt med de krænkelser, som sagsøgerne har berettet om.

[JLT] har forklaret, at det ikke var en del af opdraget at vurdere, hvem der var ansvarlig for torturen, og at oplysninger i rapporterne om danske soldaters involvering blot var udsagn fra sagsøgerne, som han ikke fandt grundlag for at slette. Forklaringen herom svækkes dog af, at han, som det ses i filmen ”Et civiliseret land”, selv spørger en af sagsøgerne om, hvilken soldat der først gik ind i huset, ligesom han i et interview i en pause i undersøgelsen gør en bemærkning om, at ”de ikke var kommet i nærheden af at bevise det, der var på tale – at danskerne har haft en vigtig rolle i forbindelse med, at personerne blev udleveret til torturbødler”, selvom en sådan udtalelse som forklaret alene blev fremsat af ham som privatperson.

Landsretten finder dog efter bevisførelsen ikke grundlag for at anfægte det lægefaglige skøn, der ligger til grund for diagnosticeringen af sagsøgerne med blandt andet PTSD, selvom dette er sket efter mange år. Henset til den usikkerhed, der knytter sig til sagsøgernes forklaringer som beskrevet ovenfor, findes de foreliggende ”medical reports” dog ikke i sig selv at udgøre et fuldt tilstrækkeligt bevis for, at sagsøgerne har været udsat for tortur efter operation Green Desert som beskrevet af dem.

I relation til de enkelte sagsøgere bemærker landsretten herefter følgende:

Sagsøger 11 har for landsretten forklaret, at ”de” under transporten til Al-Shu’oon blev nedgjort af de irakiske soldater og slået let på hovedet med besked om, at de skulle sætte sig ned. Herudover blev han ikke slået, sparket eller hånet, men udsat for inhuman behandling i kraft af de fysiske forhold og den manglende forplejning i cellen. Han har endvidere forklaret, at han i dag ikke har følger af den psykiske belastning, han var udsat for.

Sagsøger 16 har ikke afgivet forklaring for landsretten, og det kan ikke konstateres, hvorvidt hans navn fremgår af de britiske registreringer af tilbageholdte. Udtalelserne fra sagsøger 16 i en artikel i avisen Al Manarah den 12.-14. december 2004 indeholder væsentlige overdrivelser om forløbet på Shaiba Log Base, og uanset at det i artiklen fremstår som om, at han blev løsladt to dage forinden interviewet, indeholder hans beretning intet om krænkelser i Al-Shu’oon. På denne baggrund findes der ikke ført et tilstrækkeligt bevis for, at han har været tilbageholdt i forbindelse med operation Green Desert.

Sagsøger 22, der fremgår af den britiske liste over tilbageholdte, er ikke blevet lægeundersøgt og har heller ikke for landsretten afgivet forklaring om tortur m.v. Landsretten finder det på denne baggrund ikke godtgjort, at han i Al-Shu’oon har været udsat for tortur eller inhuman behandling, men det lægges efter de britiske registreringer til grund, at han i hvert fald i en ikke kortvarig periode har opholdt sig i samme celle som de andre sagsøgere i Al-Shu’oon.

Sagsøger 23, der er mentalt handikappet, har ikke afgivet forklaring for landsretten, og det kan ikke konstateres, hvorvidt hans navn fremgår af de britiske registreringer af tilbageholdte. Henset hertil og under hensyn til de lægelige oplysninger vedrørende denne sagsøger, finder landsretten, at det ikke med tilstrækkelig sikkerhed er bevist, at han har været tilbageholdt i forbindelse med operation Green Desert.

Vedrørende sagsøgerne 1-4, 7-10, 12-15 og 17-21 lægger landsretten efter en samlet vurdering af de afgivne forklaringer, indholdet af ”medical reports” og de britiske optegnelser vedrørende tilbageholdte sammenholdt med udkastet til den britiske ”Media Plan to Tackle the Danbat Allegations” til grund, at de blev transporteret af det irakiske politis specialstyrke fra Shaiba Log Base til Al-Shu’oon, hvor de den 25. november 2004 omkring kl. 20.30 blev overgivet til ”Serious Crime Unit”. Det lægges endvidere til grund, at disse sagsøgere blev afhørt enkeltvis i Al-Shu’oon ved ankomsten og i løbet af den første uges til-

bageholdelse, hvorefter de blev løsladt efter typisk 1-2 ugers fængsling, i enkelte tilfælde ifølge forklaringerne for landsretten efter cirka 50 dage.

Efter disse sagsøgers forklaringer for landsretten om denne del af hændelsesforløbet, der fremstår troværdige og for fleres vedkommende understøttet af deres reaktioner i forbindelse med afgivelsen af forklaringerne, indholdet af deres ”medical reports” og henset til karakteren af de forhold, som sagsøgerne var mistænkt for, sammenholdt med, at der bestod en reel risiko for, at tilbageholdte mistænkt for at indgå i væbnede terror- eller oprørsgrupper i irakiske styrkers varetægt ville blive udsat for inhuman behandling i form af slag og spark, jf. herom nedenfor under afsnit 6.2.12, findes det godtgjort, at disse sagsøgere under opholdet i Al-Shu’oon – og for visse sagsøgers vedkommende ligeledes under transporten til Al-Shu’oon – blev udsat for en sådan inhuman behandling. Det findes endvidere godtgjort, at de under opholdet i Al-Shu’oon også blev udsat for tortur i form af i hvert fald falanga og elektriske stød i det omfang, de har forklaret herom. Dette støttes yderligere af de efterretninger, der ifølge BBC News lå til grund for briternes bombing den 25. december 2006 af Al-Shu’oon.

Landsretten når til samme bevisresultat for så vidt angår sagsøger 5, selvom han ikke har afgivet forklaring for landsretten, og det ikke kan konstateres, hvorvidt hans navn fremgår af de britiske registreringer af tilbageholdte. Der er herved lagt vægt på, at han er afgået ved døden før hovedforhandlingen i landsretten, er blevet undersøgt til ”medical report”, i hvilken forbindelse han har fortalt om, at han under transporten til Al-Shu’oon som de andre fanger blev sparket og slået med geværkolber og under opholdet i Al-Shu’oon blev udsat for blandt andet falanga, slag med elkabler og elektriske stød, samt at sagsøgerne 3 og 11 har forklaret om konkrete forhold vedrørende hans tilstedeværelse i Al-Shu’oon.

Vedrørende de fysiske forhold og forplejningen i Al-Shu’oon, som sagsøgerne har beskrevet forskelligt, og som ikke er belyst på anden måde, findes der ikke tilstrækkeligt sikre oplysninger til at anse det for bevist, at opholdet dér i sig selv har udgjort en nedværdigende eller inhuman behandling af sagsøgerne.

6.2.11 Forløbet efter operation Green Desert

Hærens Operative Kommando offentliggjorde den 26. november 2004 en pressemeddelelse om operation Green Desert, som [PSP] havde udarbejdet, ifølge hvilken operationen var

forløbet som planlagt og med stor effektivitet. Det blev ligeledes omtalt, at der var 36 tilbageholdte i irakisk varetægt, og at ”personerne i målet efter al sandsynligvis hører til nogle af vores hårde modstandere”. [JD] var afslutningsvis citeret for at udtale blandt andet, at nogle af de personer irakerne fangede den pågældende dag, var nogle af dem, ”som ikke vil Irak det godt”. Pressemeddelelsen indeholdt ikke oplysninger om, at tilfangetagne skulle være blevet udsat for overgreb eller lignende. Det lægges på baggrund af [PSP]s forklaring til grund, at [JD] gennemgik pressemeddelelsen inden fremsendelsen til Hærens Operative Kommando, og at Hærens Operative Kommando ikke foretog væsentlige ændringer inden offentliggørelsen.

[VKK] udarbejdede på baggrund af bidrag fra de chefer og enheder, der havde deltaget i operationen, Post Operation Report af 29. november 2004 til den britiske 4. panserbrigade. Landsretten lægger navnlig på baggrund af [VKK]s forklaring og de dele af den under sagen fremlagte rapport, der ikke er overstreget, til grund, at der heller ikke i Post Operation Report er omtalt mishandling eller lignende af fanger.

[AKK] har forklaret, at han efter operation Green Desert foreviste [JD] videooptagelsen fra Cyan 4, hvilket [JD] har benægtet. Landsretten finder under hensyn til indholdet af videooptagelsen ved minuttal 19:12 og de militære vidners forklaringer om situationen, herunder forklaringen fra [JD], at det har formodningen imod sig, at [JD] – som [AKK] har ladet forstå under sin forklaring – ville have været bekymret for, at den danske bataljon ville blive hjemkaldt alene på grund af den omhandlede hændelse uden for takiaen. Landsretten lægger endvidere til grund, at [JD] som forklaret af ham ikke havde noget incitament til efter operationen at skjule eventuelle overgreb, som han ville have indberettet og påtalt over for irakerne, hvis han var blevet gjort opmærksom herpå. Landsretten lægger derfor også [JD]s forklaring til grund om, at han ikke på daværende tidspunkt fik forevist videooptagelsen fra Cyan 4.

Den 5. december 2004 offentliggjorde den lokale avis Al Manarah en artikel, hvori operationen blev sat i et kritisk lys, idet den blandt andet indeholdt oplysninger om, at danske soldater enten havde medvirket til tortur af tilbageholdte eller havde overværet sådan tortur uden at gribe ind. Artiklen indeholdt endvidere beretninger, herunder fra sagsøger 14 og 15, om inhuman behandling under tilbageholdelsen.

Artiklen blev sammen med bataljonens redegørelser for forløbet, herunder spejdereskadronens notat af 6. december 2004, indrapporteret som en ”særlig hændelse” til Hærens Operative Kommando til videre foranstaltning.

Landsretten lægger efter [JD]s og flere af de øvrige militære vidners forklaringer til grund, at [JD] under en samling efter offentliggørelsen af avisartiklen opfordrede soldater, der måtte have set irakiske sikkerhedsstyrker begå overgreb mod civile, til at stå frem med sådanne oplysninger, hvilket ingen af de deltagende soldater gjorde. Uanset at [JMH] ”lidt” havde oplevelsen af, at [JD] ikke ønskede et ærligt svar, men alene søgte et alibi for at kunne sige, at man nu havde undersøgt forholdene internt i bataljonen, finder landsretten, at der ikke foreligger det bevismæssige grundlag for at konkludere, at opfordringen til at stå frem blev fremsat på skrømt eller lignende. [MMJ], der var konstabel i militærpolitiet, har i overensstemmelse hermed forklaret, at der, som han husker tiden i Irak, ikke var frygt blandt soldaterne for at træde frem, hvis nogen havde overværet uregelmæssigheder.

Landsretten lægger efter [JD]s forklaring og i overensstemmelse med forsvarsministerens besvarelse af spørgsmål S 1317 til grund, at [JD] den 8. december 2004 efter offentliggørelse af artiklen i [AM] i anledning af beskyldningerne deri om fangemishandling afholdt et møde med deltagelse af blandt andre cheferne for det irakiske politis specialstyrke og den irakiske 601. og 602. bataljon, der oplyste, at han ikke skulle bekymre sig herom, for de overholdt irakisk lov. Det er ikke belyst, om bemærkningen i ”Notat i forbindelse med torturbeskyldninger mod den danske bataljon i Irak den 25. november 2004” af 8. december 2004 om, at ”[d]en danske bataljon har forsøgt at få [spørgsmålet om overgreb] afklaret hvilket ikke er imødekommet af Iraqi Security Forces, under henvisning til, at sagen er et nationalt irakisk anliggende” sigter til andet end den forsikring, som [JD] har oplyst, at han modtog fra de irakiske chefer under det omhandlede møde. I lyset af, at der i forsvarsministerens besvarelse af spørgsmål S 1317 ikke er oplyst om andre former for opfølgning, lægger landsretten til grund, at dette ikke har været tilfældet.

Det må efter bevisførelsen således lægges til grund, at den danske bataljon ikke udviste andre bestræbelser på at lokalisere de civile, der blev tilbageholdt i irakisk varetægt i forbindelse med operation Green Desert, eksempelvis med henblik på at forvise sig om, at de var i god behold.

Bataljonens presse- og informationsofficer [PER] udarbejdede efter aftale med [JD] et dokument og rettede som forklaret af vidnet henvendelse til [AM]s redaktion herom. Landsretten finder i øvrigt, at vidnets forklaring om det passerede i forbindelse med hans besøg på redaktionen og den efterfølgende offentliggørelse af en videooptagelse derfra i det hele kan lægges til grund. Avisen trykte i weekendudgaven den 12.-14. december 2004 herefter yderligere artikler om operationen med udsagn om, at tilbageholdte var blevet udsat for tortur m.v.

6.2.12 Risikoen for tortur og inhuman behandling af tilbageholdte i sikkerhedsstyrkers varetægt

Der er ikke for landsretten fremkommet landerapporter eller lignende, som generelt belyser forholdene for fanger i Irak i 2004, herunder i Basraprovinsen.

Der foreligger imidlertid en række andre oplysninger af betydning for vurderingen af risikoen for inhuman behandling af tilbageholdte i sikkerhedsstyrkernes varetægt. Irak var i 2004 – også efter magtoverdragelsen – et land præget af væbnede uroligheder og af en ikke fjern voldelig fortid under Saddam Hussein, herunder også en ”hård og kontant” kultur, som det er anført i udkastet til IRTOT-rapporten. Der var fortsat terrorister og væbnede oprørsgrupper til stede i landet, herunder i Basraprovinsen. Med genindførelsen af dødsstraf i Irak i sommeren 2004 bestod det som en risiko, at f.eks. væbnede terrorister eller oprørere kunne blive idømt dødsstraf. Der fandt endvidere på Legal Conference i juli 2004 drøftelser sted om klager over behandlingen i det lokale politis varetægt, som i Forsvarsministeriets fortsatte notits af 16. juli 2004 blev omtalt som et generelt problem. Hertil kommer oplysningerne om formålet med de internationale koalitionsstyrkers tilstedeværelse i landet, som også efter magtoverdragelsen blandt andet omfattede træning og uddannelse af irakiske sikkerhedsstyrker, der i vidt omfang var under opbygning, og bemærkningerne ovenfor om hold 4's opfattelse af de irakiske sikkerhedsstyrker. Der var, som det forudsætningsvis fremgår af bemærkningerne til beslutningsforslag B 89, i maj 2005 og dermed højst sandsynligt også i november 2004 endvidere et forbedringspotentiale i overensstemmelse med retsstatsprincipper og de grundlæggende menneskerettigheder i relation til samspillet mellem dommere, politifolk, og ledelsen i fængsler.

På denne baggrund finder landsretten at måtte lægge til grund, at civile irakere, der efter magtoverdragelsen i 2004 i Basraprovinsen blev tilbageholdt i irakiske styrkers varetægt,

kunne risikere at blive udsat for inhuman behandling. Dette støttes endvidere af forklaringerne fra [JH] og de tidligere danske ambassadører i Irak.

Landsretten lægger efter bevisførelsen, navnlig dokumenterne om fangeklager under udsendelsen af hold 3, herunder oplysningerne om drøftelserne på Legal Conference i juli 2004, de særlige regler i Forsvarskommandoens direktiv for Dancon/Irak om håndtering af tilbageholdte og [JH]s, [PLC]s og [JRK]s forklaringer endvidere til grund, at den risiko, der således generelt betraget var for dødsstraf og inhuman behandling, udgjorde en i Forsvarsministeriet og Forsvarskommandoen erkendt problemstilling. Særligt for så vidt angår risikoen for dødsstraf finder landsretten det på baggrund af [JRK]s forklaring godtgjort, at man i Forsvarsministeriet og Forsvarskommandoen ikke mente at kunne se bort fra denne risiko uanset den danske ambassades indberetninger om [TG]s samtaler med den daværende irakiske indenrigsminister og justitsminister.

Uanset det ovenfor anførte er det ikke bevist, at der i alle tilfælde uafhængigt af, hvilke styrker der havde en person i sin varetægt, og baggrunden for samt de nærmere omstændigheder omkring tilbageholdelsen af vedkommende var tale om en reel risiko for inhuman behandling.

Der er endvidere ikke ført bevis for, at der generelt betraget bestod en risiko for, at tilbageholdte i irakiske styrkers varetægt ville blive udsat for tortur, mishandling eller anden systematisk vold, herunder gentagne slag med redskaber. Det er ligeledes særligt for så vidt angår det irakiske militærs forlægning Camp Campbell – hvortil de tilbageholdte under operation Green Desert ifølge befalingsgrundlaget skulle overføres efter screeningen på Shaiba Log Base – ikke ved den skete bevisførelse godtgjort, at der her var risiko for, at fanger ville blive udsat for tortur m.v.

6.3 Landsrettens bedømmelse af Forsvarsministeriets ansvar

6.3.1 Danske og britiske soldaters påståede inhumane behandling af sagsøgere

Som det fremgår af resultatet af bevisførelsen, udsatte hverken danske eller britiske soldater, som den danske bataljon havde operativ kontrol over, sagsøgerne for inhuman behandling i forbindelse med operation Green Desert. Der er således ikke på dette grundlag noget at bebrejde de danske myndigheder eller bataljonen.

6.3.2 Ansvar for irakiske styrkers behandling af sagsøgere under operationen

Allerede fordi det ikke er godtgjort, hvem der blev tildelt en skalle ved Cyan 1 eller ”hug” ved indstigning i den hvide minibus ved Cyan 4, finder landsretten, at der ikke er grundlag for at pålægge Forsvarsministeriet ansvar herfor. Landsretten finder med henvisning til bemærkningerne ovenfor under afsnit 6.2.10 om forløbet af operation Green Desert, at det ikke er godtgjort, at de danske soldater i øvrigt har overværet eller påhørt overgreb eller krænkelse af sagsøgerne under operationen, hvorfor Forsvarsministeriet heller ikke på dette grundlag ifalder ansvar for de irakiske sikkerhedsstyrkers behandling af sagsøgere.

6.3.3 Ansvar for irakiske styrkers behandling af sagsøgere efter Shaiba Log Base

6.3.3.1 Myndighedernes ”burde viden” om den reelle risiko for inhuman behandling af sagsøgere i irakisk varetægt

Henset til den af Forsvarsministeriet og Forsvarskommandoen erkendte generelle risiko for inhuman behandling af tilbageholdte i Basraprovinen, oplysningerne i sagen om, hvad det irakiske militær og politiets specialstyrke under operationen forventede at finde i målne Cyan 1-4, og om de beslaglagte våben m.v. under operationen samt karakteristikken i den danske bataljons efterfølgende pressemeddelelse om, at de tilbageholdte personer sandsynligvis var nogle af koalitionsstyrkernes hårde modstandere, finder landsretten det godtgjort, at der bestod en reel risiko for, at sagsøgere, som indgik i gruppen af tilbageholdte, under den videre efterforskning i irakisk varetægt ville blive udsat for en inhuman behandling. De to episoder med henholdsvis en skalle ved Cyan 1 og tildelingen af ”hug” ved Cyan 4 afspejler efter landsrettens opfattelse denne reelle risiko.

Landsretten finder det ligeledes godtgjort, at Forsvarsministeriet, Forsvarskommandoen eller den danske bataljon med de foreliggende oplysninger på tidspunktet for den endelige beslutning om at deltage i operation Green Desert burde have vidst, at der bestod en reel risiko for, at tilbageholdte under operationen – der ifølge befalingsgrundlaget skulle overføres til den irakiske militærlejr Camp Campbell, såfremt de ikke måtte blive udtaget til feltmæssig afhøring af briterne – under den videre efterforskning i irakisk varetægt ville blive udsat for inhuman behandling.

Det forhold, at bataljonen på den ene side ikke i fuldt omfang besad alle de oplysninger om situationen i Irak, som Forsvarskommandoen og Forsvarsministeriet havde, herunder særligt om fangeklager fra sommeren 2004, og at bataljonens medvirken i operation Green Desert på den anden side blev beordret af [JD] uden forudgående godkendelse af myndig-

hederne i Danmark (daværende forsvarschef [JH]), kan ikke medføre, at Forsvarsministeriet er ansvarsfrit.

Landsretten bemærker således, at den af Forsvarsministeriet og Forsvarskommandoen erkendte generelle risiko for inhuman behandling af tilbageholdte i Basraprovinsen i kombination med operationens formål om beslaglæggelse af ulovlige våben m.v. og anholdelse af personer med tilknytning til væbnede terror- eller oprørsgrupper i landet gjorde det nærliggende at antage, at sådanne tilbageholdte i irakisk varetægt ville være i reel risiko for at blive udsat for inhuman behandling. Landsretten tillægger det i den forbindelse også betydning, at det efter bevisførelsen må lægges til grund, at man fra dansk side ikke havde oplysninger om, hvorledes irakisk militær og det irakiske politis specialstyrke hidtil havde behandlet terrormistænkte eller mulige medlemmer af lokale væbnede oprørsgrupper.

Myndighedernes og bataljonens manglende opmærksomhed på risikoen for inhuman behandling af tilbageholdte personer i forbindelse med en operation af den omhandlede karakter skyldes antageligt, at den retlige model, som Forsvarskommandoen ved direktivet for Dancon/Irak med tilhørende bilag havde etableret for håndtering af fanger, indebar, at man anså irakiske sikkerhedsstyrkers tilbageholdelse af personer under opgaveløsning i samarbejde med den danske bataljon som en selvstændig irakisk tilbageholdelse og dermed noget, som lå uden for dansk ansvar og tilsyn. Dette bestyrkes af militærjurist [KØB]s forklaring om, ”at behandlingen af de tilbageholdte ... jo [var] et irakisk anliggende”. Det bemærkes endvidere, at [JRK], der var militærjurist i Forsvarskommandoen, har forklaret, at den konkrete udmøntning i direktivet af det danske ansvar i forhold til tilbageholdte skete på baggrund af en analyse af Danmarks folkeretlige forpligtelser. Der var i relation til irakiske tilfangetagelser således tilsyneladende ikke fokus på de mulige civile erstatningskrav, der kunne være en konsekvens af de danske styrkers samarbejde med irakiske styrker i situationer, som ikke var omfattet af de objektive ansvarsfrihedsgrunde (”operativ nødvendighed” og ”kamprelateret skade”).

I samme forbindelse bemærkes det, at bataljonen – heller ikke efter fremkomsten af artikler i Al Manarah med oplysninger om, at tilbageholdte var blevet udsat for tortur – udviste mere aktive bestræbelser på at lokalisere de tilbageholdte og forvise sig om, at de var i god behold. Dette har muligt på tilsvarende vis haft sin grund i en opfattelse med afsæt i direktivet af, at der var tale om et rent irakisk anliggende, som den danske bataljon hverken havde andel i eller medansvar for.

Landsretten finder på dette grundlag, at beslutningen om og den efterfølgende deltagelse i operation Green Desert har været ansvarspådragende for Forsvarsministeriet. Det kan ikke føre til en anden bedømmelse, at den danske bataljons tilstedeværelse og aktiviteter i Irak hvilede på FN's Sikkerhedsråds resolutioner.

6.3.3.2 Årsagsforbindelse

Med henvisning til bemærkningerne i afsnittet ovenfor under afsnit 6.2.9.4 om betydningen af den danske bataljons deltagelse i planlægningen af operation Green Desert finder landsretten det godtgjort, at der er årsagssammenhæng mellem den danske bataljons tilsagn om og efterfølgende deltagelse i operation Green Desert og den behandling, som tilbageholdte sagsøgere blev udsat for i irakisk varetægt efter screeningen på Shaiba Log Base.

6.3.3.3 Påregnelighed

Det følger af bemærkningerne ovenfor under afsnit 6.3.3.1 om myndighedernes "burde viden", at det var en påregnelig følge af den danske bataljons tilsagn om og efterfølgende deltagelse i operation Green Desert, at tilbageholdte i irakiske styrkers varetægt efter screeningen på Shaiba Log Base ville blive udsat for inhuman behandling i form af slag og spark.

På den anden side er det som anført ovenfor under afsnit 6.2.12 ikke godtgjort, at der generelt betragtet bestod en risiko for, at tilbageholdte ville blive udsat for tortur, mishandling eller anden systematisk vold, herunder gentagne slag med redskaber, eller at en sådan risiko gjorde sig gældende i Camp Campbell, hvortil de tilbageholdte under operation Green Desert ifølge befalingsgrundlaget skulle overføres efter screeningen på Shaiba Log Base.

På denne baggrund og under hensyn til de foreliggende oplysninger om den danske bataljons samarbejde med det irakiske militær og det irakiske politis specialstyrke er der ikke ført bevis for, at det var en påregnelig følge, at sagsøgerne ville blive udsat for sådanne krænkelser.

6.3.3.4 Konklusion vedrørende ansvar

Landsretten finder herefter, at Forsvarsministeriet er ansvarlig for retsstridige krænkelser af tilbageholdte i irakiske styrkers varetægt efter screeningen på Shaiba Log Base i form af

inhuman behandling ved slag og spark, men ikke for tortur, mishandling eller anden systematisk vold, herunder gentagne slag med redskaber.

Ansvaret omfatter 18 sagsøgere, hvilket der er redegjort for umiddelbart nedenfor.

6.4. Konklusion vedrørende tortgodtgørelse for inhuman behandling

6.4.1 Godtgørelse for tort til sagsøgerne 1-5, 7-10, 12-15 og 17-21

Efter karakteren og varigheden af krænkelserne af sagsøgerne 1-5, 7-10, 12-15 og 17-21, herunder det forhold at slag og spark er blevet tildelt af myndighedspersoner, mens sagsøgerne var frihedsberøvede, finder landsretten, at disse sagsøgere har krav på godtgørelse for den tort, de derved er blevet påført, jf. princippet i erstatningsansvarslovens § 26, idet godtgørelsen skal fastsættes under hensyn til, at krænkelserne efter deres karakter og i henhold til bestemmelsen om lovvalg i retsgrundlaget for det danske styrkebidrag i Irak skal henføres under EMRK artikel 3. Landsretten finder, at der ved fastsættelsen af godtgørelsens størrelse endvidere må henses til, at krænkelserne ikke blev begået af de danske soldater og fandt sted i Irak, hvor sagsøgerne i 2004 var bosiddende.

Godtgørelsen findes herefter passende at kunne fastsættes til 30.000 kr. til hver af disse sagsøgere med tillæg af rente som påstået fra sagens anlæg, idet der efter sagens karakter og de foreliggende oplysninger om behandlingen af sagsøgerne på vej til og under frihedsberøvelsen i Al-Shu'oon ikke findes grundlag for at fastsætte forskellige beløb til sagsøgerne.

Det bemærkes, at landsretten ved kendelse af 22. august 2016 har truffet afgørelse om, at sagsøgernes eventuelle krav omfattet af påstand 1 ikke er forældet.

6.4.2 Frifindelse for så vidt angår sagsøgerne 6, 16 og 23

Sagsøger 6, der ikke blev transporteret til Shaiba Log Base, har som det fremgår af bemærkningerne om resultatet af bevisførelsen ikke godtgjort, at han under eller i forbindelse med operation Green Desert har været udsat for inhuman behandling.

Det er ikke godtgjort, at sagsøgerne 16 og 23 blev screenet på Shaiba Log Base og derefter ført til Al-Shu'oon. Landsretten finder herefter, at det heller ikke er bevist, at disse sagsøgere i irakisk varetægt blev udsat for tortur eller inhuman behandling.

Forsvarsministeriet frifindes allerede derfor for påstanden om godtgørelse for tort på 90.000 kr. til hver af disse sagsøgere.

6.4.3 Frifindelse for så vidt angår sagsøgerne 11 og 22

Som det fremgår af resultatet af bevisførelsen, lægger landsretten til grund, at sagsøgerne 11 og 22 har opholdt sig i Al-Shu'oon, idet det dog ikke er bevist, at de under transporten til eller under opholdet i Al-Shu'oon blev udsat for tortur eller inhuman behandling.

Henset hertil, og da der ikke foreligger tilstrækkeligt sikre oplysninger til at anse det for bevist, at opholdet i Al-Shu'oon i sig selv har udgjort en nedværdigende eller inhuman behandling, frifindes Forsvarsministeriet for påstanden om godtgørelse for tort på 90.000 kr. til hver af disse sagsøgere.

6.5 Sagsøgernes påstand 1 for så vidt angår EMRK artikel 6

Sagsøgernes påstand 1 vedrører for så vidt angår de påståede overtrædelser af EMRK artikel 6 altovervejende landsrettens procesledelse. Forsvarsministeriet er ikke rette sagsøgte for krav om godtgørelse eller erstatning begrundet deri.

Sagsøgerne har endvidere ikke godtgjort, at Forsvarsministeriets procesførelse og oplysning af sagen har været i strid med EMRK artikel 6, idet landsretten i øvrigt finder anledning til følgende uddybende bemærkninger herom:

Forsvarsministeriets forhold har ikke medført, at sagen ikke er blevet behandlet inden for rimelig tid. De processuelle anmodninger, som Forsvarsministeriet er fremkommet med, findes uanset sagens karakter ikke at være gået ud over, hvad der ligger inden for rammerne af relevant varetagelse af en parts interesser. Det bemærkes herved også, at afvisningen af de oprindeligt anlagte sager ved landsrettens kendelse af 23. december 2013 som stadfæstet ved Højesterets kendelse af 24. oktober 2014 alene har beroet på sagsøgernes forhold.

For så vidt angår Forsvarsministeriets undtagelse af oplysninger i dokumentbeviser med henvisning til statens sikkerhed, forholdet til fremmede magter og hensynet til tredjemands liv eller helbred finder landsretten, at varetagelse af dette hensyn under sagen, der har hjemmel i retsplejelovens § 298, stk. 1, jf. § 169, stk. 1, jf. stk. 2, ikke er i strid med EMRK artikel 6. Det bemærkes i den forbindelse, at der ikke herved ses at være indtrådt en

underbelysning af omstændigheder af væsentlig betydning for vurderingen af sagsøgernes påstande, herunder henset til den betydelige adgang til afhøringer og kontraafhøringer af militære vidner.

For så vidt angår Forsvarsministeriets tidligere afgivne oplysning i et processkrift om, at der ikke blev foretaget billed- og lydoptagelser under operation Green Desert, bemærkes, at det efter bevisførelsen, jf. herom ovenfor under afsnit 6.2.9.2, er lagt til grund, at [JD] ikke havde befalet for anvendelse af videokameraer, og at han heller ikke efter operation Green Desert blev forevist optagelsen fra Cyan 4, jf. herved afsnit 6.2.11. Det bemærkes endvidere, at det fremgår af oplysninger i sagen, herunder forklaringen fra [LM], der i 2012 var souschef i ledelsessekretariatet i Hærens Operative Kommando, at søgning i forsvarrets arkiver efter videooptagelser fra operationen ikke har afdækket sådanne. Landsretten finder det på denne baggrund ikke godtgjort, at Forsvarsministeriet under sagen mod bedre vidende har afgivet urigtige oplysninger herom.

For så vidt angår Forsvarsministeriets oplysninger under sagen om, at Frago 284, Amendment 1, er den seneste skriftlige befaling fra [JD] om operation Green Desert, henvises til bemærkningerne under resultatet af bevisførelsen om befalingsgrundlaget. Forsvarsministeriets oplysninger herom har således ikke været misvisende.

På denne baggrund frifindes Forsvarsministeriet i det hele for den del af sagsøgernes påstand 1, der vedrører overtrædelser af EMRK artikel 6.

6.6 Sagsøgernes påstand 2

Sagsøgernes påstand 2 retter sig mod en særskilt undersøgelse foranlediget af Forsvarsministeriet efter landsrettens dom i denne sag af de omstændigheder, der har været genstand for landsrettens behandling af den del af sagsøgernes påstand 1, der vedrører tortur og inhuman behandling i Irak.

Sagsøgernes påstand 1 er blevet behandlet i den civile retsplejes former med adgang for parterne til bevisførelse blandt andet i form af dokumentbeviser, forelæggelse for Retslægerådet, afgivelse af partsforklaringer og afhøring af vidner. Sagsøgerne har alle – bortset fra sagsøger 1 og 16, som under sagen frasagde sig fri proces – haft fri proces til den oprindelige betalingspåstand. Sagen har været behandlet under retsmøder fordelt over 52 dage, hvor 76 personer har afgivet forklaringer, herunder langt hovedparten af sagsøgerne, et

betydeligt antal militære vidner samt den psykolog og tre af de fire læger, som har undersøgt sagsøgerne. Der har endvidere været forelagt spørgsmål for Retslægerådet.

En fornyet undersøgelse foranlediget af Forsvarsministeriet kan på denne baggrund og under hensyn til landsrettens bevisvurdering i sagen ikke antages at ville bibringe nye oplysninger af væsentlig betydning for fastlæggelsen af, hvad der passerede i forbindelse med og efter operation Green Desert for næsten 14 år siden, og danske myndigheders ansvar herfor.

Landsretten finder derfor, at sagsøgerne ikke har fornøden retlig interesse i pådømmelse af påstand 2, hvorfor Forsvarsministeriet frifindes.

6.7 Sagsomkostninger

Landsretten finder for så vidt angår sagsøgerne 1-5, 7-10, 12-15 og 17-21 under hensyn til sagens karakter, værdi, udfald og forløb, at ingen af parterne skal betale sagsomkostninger til den anden part. Landsretten har herunder lagt vægt på, at en væsentlig del af bevisførelsen har været foranlediget af ukorrekte oplysninger fra sagsøgernes side om de danske soldaters handlinger under operation Green Desert.

Sagsøgerne 6, 11, 16, 22 og 23 har ikke fået medhold, og skal derfor anses for tabende parter, hvorefter disse sagsøgere skal betale sagsomkostninger til Forsvarsministeriet med 187.500 kr. hver, jf. retsplejelovens § 312, stk. 1. Ved fastsættelsen af omkostningsbeløbet for hver af sagsøgerne, der er til dækning af Forsvarsministeriets udgifter til advokatbi-stand inkl. rimelige udgifter til fremstilling af materialesamling og tillægsekstrakter og er fastsat inkl. moms, har landsretten ud over de nedlagte påstande lagt vægt på sagens karakter, udfald og forløb som beskrevet ovenfor. Under hensyn til blandt andet, at sagsøgerne 6, 11, 22 og 23 har haft delvis fri proces, fordeles sagsomkostningerne således, at disse sagsøgere skal betale $\frac{1}{4}$ og statskassen $\frac{3}{4}$ heraf.

T h i k e n d e s f o r r e t :

Forsvarsministeriet skal til hver af sagsøgerne ... (1), ... (2), ... (3), ... (4), arvingerne efter ... (5), ... (7), ... (8), ... (9), ... (10), ... (12), ... (13), ... (14), ... (15), ... (17), ... (18), ... (19), ... (20) og ... (21) betale 30.000 kr. med procesrente fra den 24. oktober 2014.

I øvrigt frifindes Forsvarsministeriet.

I sagsomkostninger skal [sagsøger] (6), [sagsøger] (11), [sagsøger] (22) og [sagsøger] (23) hver især betale 46.875 kr. og Inge Genefke og Bent Sørensen Antitortur Støttefond som mandatar for [sagsøger] (16) betale 187.500 kr. til Forsvarsministeriet.

Statskassen skal i sagsomkostninger til Forsvarsministeriet betale 562.500 kr.

Herudover skal ingen af sagens parter betale sagsomkostninger til den anden part eller til statskassen.

Det idømte skal betales inden 14 dage efter denne doms afsigelse.

Sagsomkostningerne forrentes efter rentelovens § 8 a.